

САПА МЕН МЕРЗІМ БАҚЫЛАУДА

2-БЕТ

ЗАМАНАУИ СӘУЛЕТ

5-БЕТ

ДОСХАННЫҢ АЛТЫН КҮЗІ

7-БЕТ

КРЕАТИВТИ ИНДУСТРИЯ

МҮМКІНДІГІ МОЛ МЕГАПОЛИС

Алматыда жаңа технологияны дамытуға арналған екі ірі орталық құрылады

Шаһарда технологиялық бизнеске, бағдарламалық өнім әзірлеушілерге, стартаптар мен зерттеушілерге арналған жаңа инфрақұрылым қалыптасып жатыр. Қалада Almaty AI Hub және Almaty AI Park атты екі ірі жоба жүзеге асырылуда.

Екі нысан да білім беру, ғылыми зерттеулер, стартаптарды дамыту, технологиялық компаниялардың қызметі мен салалық іс-шараларды өткізуді біртұтас экожүйеге біріктіруге бағытталған.

«Көктем-3» шағынауданында Almaty AI Hub орталығы құрылып жатыр. Ауданы 9,4 мың шаршы метрден асатын ғимарат қайта жаңғыртылып, 556 жұмыс орны бар көпфункционалды орталыққа айналады. Мұнда IT және жасанды интеллект компанияларына, стартаптар мен әзірлеушілерге арналған кеңістіктер, білім беру алаңдары, коворкингтер, кеңселер, конференц-залдар мен іс-шаралар өткізу аймақтары орналасады.

Хаб құрамына жасанды интеллект мектебі мен AI Campus инфрақұрылымы да кіреді. Сондай-ақ, робототехника экожүйесін құру көзделген. Оның аясында демонстрациялық аймақтар,

оқыту және жаңа технологиялық шешімдерді әзірлеуге арналған мүмкіндіктер қарастырылады. Технологиялық командалар мен компанияларға кеңселер мен бірлесіп жұмыс істеуге арналған кеңістіктер ұсынылады. Ал түрлі іс-шараларды өткізу үшін конференц-залдар мен арнайы алаңдар жабдықталады.

Осылайша Almaty AI Hub білім алу, алғашқы жобаларды іске қосу, стартаптарды дамыту және технологиялық компанияларда жұмыс істеу мүмкіндіктерін бір кеңістікте біріктіреді.

Екінші жоба – Almaty AI Park. Оны 4,9 гектар жерге салу жоспарланған. Кешеннің жалпы ауданы шамамен 76 мың шаршы метр. Жоба екі кезеңде жүзеге асырылады. Бірінші кезеңді 2027 жылы желтоқсанда, ал екіншісін 2028 жылы желтоқсанда аяқтау көзделген.

Almaty AI Park құрамына ғылыми зерттеу және жасанды интеллект зерт-

ханалары, технологиялық компаниялардың кеңселері, коворкинг, акселератор мен бизнес-инкубатор, сондай-ақ білім беру және іс-шаралар өткізу инфрақұрылымы кіреді. Бұдан бөлек, технологиялық кластердің өзінде мамандар даярлайтын университет ашу жоспарланған.

Жобаның тағы бір маңызды бағыты – жас компанияларды қолдау. Стартаптар үшін бірлесіп жұмыс істеуге, жобаларды таныстыруға және инвесторлар алдында таныстырылым өткізуге арналған арнайы кеңістіктер құрылады. Ал ғылыми-зерттеу зертханалары жаңа технологиялық шешімдерді әзірлеу мен сынақтан өткізу алаңына айналады.

Осылайша Almaty AI Hub және Almaty AI Park жобалары Алматыда IT мен жасанды интеллект саласын дамытуға арналған бірыңғай инфрақұрылым қалыптастыруға мүмкіндік береді. Бұл жүйе мамандар даярлаудан және стартаптарды іске қосудан бастап, ғылыми зерттеулер жүргізуге, жаңа өнімдер жасауға және технологиялық бизнесті бастауға дейінгі барлық бағытты қамтиды.

Аяжан ҚУАНЫШОВА.

БІЗДІ ӘЛЕУМЕТТІК ЖЕЛІЛЕРДЕН ОҚЫҢЫЗ:

9 772223 237006

ҚОҒАМ ҰСЫНЫСЫН ЖҮЙЕЛЕЙДІ

Халық Кеңесі алдындағы нақты міндеттер қандай?

Биыл қыркүйекте Қазақстан Халық Кеңесі жаңа конституциялық институт ретінде ресми жұмысын бастады. 23-24 қыркүйекте өткен бірінші сессиядан кейін Кеңес алдында белгіленген міндеттерді іске асырудың нақты тетіктері қалыптаса бастады. Төралқа құрылып, тұрақты комитеттер мен салалық комиссиялар жасақталды. Ендігі негізгі міндет – қоғамнан келіп түсетін ұсыныстарды жүйелеп, оларды сараптамалық тұрғыдан зерделеу және мемлекет пен азаматтар арасындағы диалогты нақты нәтижеге бағыттау.

Қазақстан Халық Кеңесінің алғашқы қадамдары оның жұмысын ұйымдастырудан басталды. Төралқаның бірінші отырысында Кеңестің үш тұрақты комитетінің құрамы бекітіліп, олардың төрағалары тағайындалды. Қоғамдық бастамаларды дамыту комитетін Вера Ким, Қоғамдық келісім және жалпыұлттық бірлік комитетін Марат Әзілханов, ал Өңірлік даму және жергілікті өзін-өзі басқару комитетін Табиғат Зейнұлқабден басқарады. Бұл құрылым Кеңес жұмысының негізгі бағыттарын нақтылауға мүмкіндік береді.

Ұйымдастырушылық және кадрлық мәселелерден бөлек Төралқа отырысында Кеңестің басты міндеті аза-

маттардың мемлекеттік басқаруға қатысу мүмкіндігін кеңейтіп, қоғам мен мемлекет арасындағы байланысты жаңа деңгейге шығару екені айтылды. Алғашқы отырыстардың өзінде бұл бағытқа қатысты нақты ұсыныстар айтылды. Мәселен, Халық Кеңесінің мүшесі Бағдат Мусин азаматтардан келетін бастамаларды жинақтап, олардың қаралу барысын бақылауға мүмкіндік беретін бірыңғай ақпараттық платформа құруды ұсынды.

Бұл бастама Кеңестің жұмысындағы маңызды мәселелердің бірін көрсетеді. Қоғамдық ұсыныстардың көп болуының өзі жеткіліксіз. Оларды жинау, саралау, сараптау және нәтижесін азаматтарға жеткізу тетігі қалыптасуы қажет. Сондықтан цифрлық платформа туралы ұсынысты қоғамдық диалогты институционалдық деңгейге көтеруге бағытталған алғашқы қадамдардың бірі ретінде қарастыруға болады.

Кеңестің алғашқы кезеңіндегі тағы бір маңызды бағыт бұған дейін жұмыс істеп келген қоғамдық және консультативтік алаңдардың әлеуетін біріктіру болып саналады. Елімізде қоғамдық кеңестер, түрлі қоғамдық ұйымдар мен сарапшылық алаңдар жұмыс істейді. Алайда, олардың ұсыныстары әрдайым бір жүйеге түсе бермейді. Халық Кеңесі осы әлеуетті өзара байланыстырып, қоғамдық бастамаларды мемлекеттік органдармен талқылаудың ортақ алаңына айналуы көздейді.

Кеңестің құрылымдық жұмысы көп ұзамай мазмұндық бағытқа ұласуда. Мысалы, 5 қазанда Өңірлік даму

және жергілікті өзін-өзі басқару комитетінің алғашқы отырысы өтті. Онда комитеттің өңірлік даму және кәсіпкерлікті қолдау, экология және әлеуметтік жауапкершілік жөніндегі салалық комиссиялар құрылды. Бұл Кеңестің қызметі азаматтардың пікірін тыңдаумен шектелмей, оны шешім қабылдау үдерісіне енгізуге бағытталғанын көрсетеді.

Сонымен қатар, 6 қазанда Қоғамдық келісім және жалпыұлттық бірлік комитетінің алғашқы отырысы да өтті. Онда салалық комиссиялар арқылы сараптамалық жұмысты күшейтуге басымдық берілді. Отырыста қазақ тілін дамыту, мәдениет саласын жаңғырту, жастардың мәдени ортаға қызығушылығын арттыру сияқты мәселелер көтерілді. Соның ішінде әлем әдебиетінің үздік шығармаларын және Қазақстанда тұратын этностардың әдеби-мәдени мұрасын қазақ тіліне аудару жөніндегі ұсыныс назар аударуға тұрарлық. Бұл мемлекеттік тілді дамыту мен елдегі мәдени алуантүрлілікті бір арнада қарастыруға мүмкіндік береді.

Қала берді, комитеттің мәдениет пен азаматтық бірегейлікті дамыту, жалпыұлттық бірлік, спорт және әскери-патриоттық тәрбие, құқықтық мәдениет және медиация мәселелері жөніндегі төрт салалық комиссиясы құрылды. Яғни Кеңестің қоғамдық келісім бағыты да нақты тақырыптарға бөлініп, мамандар мен сарапшыларды тарту арқылы жұмыс істеуге көшті.

Осылайша Қазақстан Халық Кеңесінің алғашқы жұмыс күндері оның институционалдық негізінің қалыптасып қана қоймай, нақты мазмұнмен толыға бастағанын көрсетті. Тұрақты комитеттер мен салалық комиссиялар өз бағыттары бойынша ұсыныстарды жинақтап, сараптамадан өткізуге кірісті.

Пердехан ШӘМШИЕВ,
сарапшы.

САПА МЕН МЕРЗІМ БАҚЫЛАУДА

ҚР Премьер-министрінің бірінші орынбасары Нұрлыбек Нәлібаев Алматыға жұмыс сапарымен келді

Үкімет басшысының бірінші орынбасары Нұрлыбек Нәлібаев жұмыс сапары барысында мегаполистің негізгі көлік-логистикалық және әлеуметтік нысандарын аралады. Сапарға Алматы қаласының әкімі Дархан Сатыбалды, Алматы облысының әкімі Шыңғыс Әрінов, сондай-ақ нысандарға жауапты ведомстволар мен салалық ұйымдардың өкілдері қатысты.

Нұрлыбек Нәлібаев ең алдымен Алматы халықаралық әуежайында болып, нысанның инфрақұрылымын дамыту жобаларының жай-күйімен танысты. Бұдан кейін «Алматы – Талғар – Бәйдібек би» автожолының күрделі жөндеуге жоспарланған бөлігін және Талғар трактісін кеңейту жобасын қарады. Сондай-ақ, «Алматы – Бішкек» автожолының 19–27 шақырымындағы жолды сегіз жолаққа дейін кеңейту және «ҰААЖ – Ұзынағаш» автожолын салу жобалары талқыланды.

«Алматы – Бішкек» автожолындағы жұмыстар қыс мезгілінде көлік қозғалысына кедергісіз жүргізілмек. Осыған дайындық жұмыстары кезінде негізгі жол жабынына тиіспей үш айналма жолды аяқтау жоспарланған. Жоба 2027 жылдың қарашасында аяқталады деп жоспарланған. Мемлекет басшысының тапсырмасына сәйкес қажетті қаражат толық бөлінген. Сондықтан да жұмысты екі ауысымда жүргізіп, құрылыс мерзімін барынша қысқарту тапсырылды.

Премьер-министрдің орынбасары жол құрылысы кезінде жұмыстың қарқынымен қатар сапасына да ерекше мән беру қажет екенін атап өтті.

«Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың тапсырмасымен бұл жобаларға қажетті қаражат толық бөлінді. Ендігі міндет – бөлінген қаржыны тиімді пайдаланып, жұмыстарды сапалы әрі белгіленген мерзімде аяқтау», – деді Нұрлыбек Нәлібаев.

Көлік инфрақұрылымы

Сапар барысында Саин көшесін қала шекарасынан ҰААЖ-ға дейін ұзарту жұмыстары да қаралды. Сонымен қатар, Алатау ауданындағы Мөңке би көшесінде салынып жатқан Батыс кәріз коллекторының құрылысы таныстырылды.

Көлік инфрақұрылымын дамыту аясында Абай даңғылын қала шекарасына дейін ұзарту жобасына да ерекше назар аударылды. Ұзындығы 3,2 шақырым болатын учаскедегі жұмыс 2021 жылы басталғанымен, кейін тоқтатылған. Қазір Алматы қаласы мен Алматы облысы арасындағы келісу мәселелері шешіліп, құрылыс қайта жалғасқан. 20 қазанға дейін Сүйінбай даңғылына дейін көлік қозғалысын ашу жоспарланып отыр.

Алматы қаласының әкімі Дархан Сатыбалдының айтуынша, Мемлекет басшысының тапсырмасына сәйкес Алматыдан ҰААЖ-ға шығатын алты радиалды жол салынып жатыр. Қазір Абай және Рысқұлов даңғылдарын ұзарту жұмыстары жүргізілуде. Келесі кезеңде Солтүстік

айналма жолы мен Ақын Сара көшесін ұзарту жоспарланған. Бұдан бөлек, ҰААЖ-дан әуежайға тікелей қатынайтын жол салу көзделіп отыр.

«Облыс аумағындағы жолдарды кеңейту жобаларын қаржыландыруды үш кезеңге бөліп, 2027 жылғы бюджетте қарау жоспарланып отыр», – деді қала басшысы.

Көлік инфрақұрылымын дамыту бойынша Рысқұлов, Тілендиев, Солтүстік айналма жолы және Ақын Сара көшелерін ұзарту, сондай-ақ ҰААЖ-дан әуежайдың жүк терминалына тікелей кіретін жол салу жобалары да пысықталуда. Сонымен қатар, жеке инвестиция тарту арқылы ақылы және тегін балама жолдар желісін кеңейту мәселесі қарастырылып жатыр.

Әлеуметтік нысандар

Жұмыс сапары барысында әлеуметтік нысандардың құрылысына да назар аударылды. Нұрлыбек Нәлібаев Наурызбай ауданындағы №7 Қалалық клиникалық аурухананың құрылыс барысын тексерді. Бұл нысан 1991 жылы салынған, жалпы ауданы 67 мың шаршы метр. Алғаш рет осындай ауқымды жаңғырту жұмыстары жүргізіліп жатыр. Қазіргі уақытта ауруханадағы құрылыс жұмыстарының 70%-ы аяқталған. Мекеме жылына 100 мыңға жуық емделуші қабылдайтындықтан, құрылыс жұмыстары кезінде медициналық қызмет көрсету тоқтатылған жоқ. Емделушілерді кезең-кезеңімен басқа корпус-тарға ауыстыру үшін қосымша дәліз салынған. Құрылыс жұмыстары 2025 жылғы

қыркүйекте басталған құрылыс жұмыстары жыл соңына дейін аяқталмақ. Ал медициналық жабдықтарды орнату және іске қосу жұмыстарын келесі жылдың наурыз-сәуір айларына дейін толық бітіру жоспарланған.

Келесі нысан – Алмалы ауданындағы Сейфуллин даңғылы бойында салынып жатқан жаңа №1 Қалалық перзентхана. Жаңа нысанның ауданы 15 мың шаршы метр, сыйымдылығы бұрынғы ғимараттан үш есе жоғары. Бұдан бөлек, Алматыда ауысымына 500 адам қабылдайтын үш жаңа емхананы жыл соңына дейін мерзімінен бұрын аяқтау жоспарланып отыр.

«Алматының денсаулық сақтау нысандарына Ұлттық қордан 66 млрд. теңге бөлінді. Республикалық бюджеттен көрсетілетін жалпы қолдау 196 млрд. теңгені құрайды. Бұл қаражаттың негізгі бөлігі – 60–70%-ы Мемлекет басшысының тапсырмасымен жаңа медициналық нысандар салуға бағытталған. Бұл жұмыстар Үкіметтің қатаң бақылауында», – деді Нұрлыбек Нәлібаев.

Жұмыс сапары соңында Алматы вокзалының жаңғыртудан кейінгі дайындығы қаралды. Нысанды 25 қазан – Республика күніне орай ашу жоспарланған. Жоба аясында тарихи қасбеті сақталып, вокзал ғимараты іс жүзінде қайта салынды.

Нұрлыбек Нәлібаев Алматының дамуы, қала халқының өмір сапасын жақсарту мәселесі Мемлекет басшысының ерекше назарында екенін атап өтті. Әлеуметтік нысандардың сенімді әрі тиімді жұмысын қамтамасыз ету үшін Үкімет тарапынан барлық қажетті шаралар қабылданған. Соған сәйкес жаңғырту жұмыстарын белгіленген кестеден кешіктірмей, дер кезінде, мүмкіндік болса, одан ерте аяқтауды тапсырды.

Гүлжанат СЕМБАЕВА.
Сурет: Қайрат ҚОНЫСБАЕВ.

Түркі әлемі елдерінің жүзден астам ғалымы мен зерттеушілері бас қосқан III Халықаралық Түркі әлемі ғылым марапаттарының салтанатты рәсімінде «Тұран» университетінің ректоры, профессор Рахман Алшанов сөз сөйлеп, арнаулы рәсімінің Қазақстанда өткізілу ерекшеліктерін саралады. Сондай-ақ, халықаралық жиынның Түркі әлеміндегі ғылыми байланысты кеңейтуге мүмкіндік бергенін айтты.

Іс-шара барысында қазіргі ғалымдардың еңбегін таныту, ғылыми жетістіктерді насихаттау және жастардың ғылымға қызығушылығын арттыру мәселелеріне назар аударылды.

«Түркі елдерінде өткен ғасырдан қалған ғылыми мұра ғана емес, қазіргі таңда ғылымды жалғастырып келе жатқан заманауи ғалымдар да бар. Сондықтан бұл іс-шара жастар үшін өте жақсы насихат әрі үлгі болды», – деді Рахман Алшанов.

Бір айта кетерлігі, биылғы марапаттау рәсімі «Өткенге құрмет, болашаққа шабыт» қағидаты аясында ұйымдастырылған. Биылғы бағдарламада ғылымның 16 бағыты бойынша марапаттар табысталды. Номинациялар қатарында түркітану, инженерия, білім ғылымдары, математика, әлеуметтік ғылымдар, медицина, физика, тіл мен әдебиет, астрономия, химия және тарих бағыттары қамтылды.

Марапаттау рәсіміне Қазақстан, Түркия, Әзербайжан, Қырғызстан, Өзбекстан және Ираннан ғалымдар қатысты. Сыйлықтар ғылым мен білімнің дамуына, академиялық ынтымақтастыққа және Түркі әлемінің ғылыми-мәдени байланыстарына үлес қосқан зерттеушілерге берілді.

ҒАЛЫМДАР МАРАПАТТАЛДЫ

Тұран университетінің Халықаралық ынтымақтастық бөлімінің басшысы Гүлнәр Жасқат сөз сөйлеп, жиынның негізгі мақсаты ғылым мен білімнің дамуына үлес қосқан тұлғаларды таныту, олардың жетістіктерін көрсету және Түркі мемлекеттері арасындағы ғылыми байланыстарды нығайту екенін жеткізді.

Әкімшілік өкілінің сөзіне қарағанда, халықаралық марапаттау рәсімі Түркі әлемінің көрнекті ғалымдары мен зерттеушілерін бір ортаға жинап, ғылыми жетістіктерді кеңінен танытуға мүмкіндік берген. Мұндай кездесулер ғылымды насихаттап, жастарға қазіргі ғалымдардың

еңбегін таныстыруға жол аша түскен. Марапаттар түркі әлемінің ғылым тарихында есімі қалған тұлғалардың құрметіне аталды. Сыйлықтар теңіз ісі, түркітану, инженерия, математика, медицина, физика, тіл мен әдебиет, астрономия, ой-сана, химия және тарих сияқты бағыттар бойынша табысталды.

Қазақстандық ғалымдар қатарынан Ерден Қажыбек, Ратбай Мырзақұлов, Зүлқайыр Мансұров және Рахман Алшанов марапат иегері атанды. Сонымен қатар, Түркия, Әзербайжан, Қырғызстан, Өзбекстан және Иран ғалымдары ғылыми еңбектері үшін арнайы сыйлықтарға ие

болды. Жиын барысында университетер мен ғылыми-зерттеу орталықтары арасындағы байланысты күшейту, бірлескен зерттеулер жүргізу және жастардың халықаралық білім мен ғылым кеңістігіне қатысу мүмкіндіктерін кеңейту мәселелері де қозғалды. III Халықаралық Түркі әлемі ғылым марапаттары Түркі елдерінің ғылыми жетістіктерін танытуға және ғалымдар арасындағы академиялық ынтымақтастықты дамытуға бағытталған халықаралық алаң ретінде өтті.

Дастан ҚАСТАЙ.

Сурет: Қайрат ҚОНЫСБАЕВ.

Цифрлық ортадағы келісім

Достық үйінде «Қоғамдық оптимизмді нығайту факторы ретіндегі мәдениетаралық коммуникация» тақырыбын да сараптамалық кездесу өтті.

Жиында цифрлық ортадағы қоғамдық келісім мәдениетін дамыту, этносаралық коммуникация, ақпараттық кеңістіктегі жауапкершілік және күрделі коммуникациялық жағдайлардың алдын алу мәселелері талқыланды. Отырыста біздің елдегі этносаралық татулық сөз болып, осы бірлікке зиянды бүгінгі цифрлық заманда түрлі арандатушылық та бар екені айтылды.

– Бүгінде интернет пен әлеуметтік желілер өміріміздің ажырамас бөлігіне айналғанын түсінуіміз керек. Бір жағынан, бұл шекараны жойып, жаңа мүмкіндіктерге жол ашады. Алайда, онымен бірге жауапкершілік те артады, – дейді Халық Кеңесінің мүшесі, қоғам белсендісі Алина Кан.

Кез келген ақпаратты, әсіресе, бейбітшілік пен қоғамдық келісімге кері әсер етуі мүмкін дүниелерді ойланбастан жариялап немесе таратуға болмайды. Өкінішке қарай, мұны әлі де бәрі бірдей түсіне бермейді. Сондықтан медиасауаттылықты арттырып, өз ойымызды дұрыс жеткізуді үйренуіміз қажет. Сөз бостандығы мен әр адамның қоғамға тарататын ақпараты үшін жауапкершілігі қатар жүруі тиіс.

Жиын барысында тақырыпқа орай біраз іс-шаралар жоспарланған. «Оңтүстік өңірлерде тілдік және этникалық белгілер бойынша кемсітудің кез келген түріне жол бермеу» жобасы іске асырылады. Жаңа жоба осы бағыттағы мәдениетті қалыптастыруға ықпал етуді көздейді. Жоба қорытындысы бойынша үш тақырыптық бейнеролик әзірленіп, әлеуметтік зерттеу жүргізіледі. Зерттеу қоғам тұрақтылығына қауіп төндіретін факторлардың бар-жоғын, олардың сипатын анықтап, ықтимал мәселелердің алдын алу жолдарын айқындауға мүмкіндік береді.

Алматыдағы алғашқы сараптамалық кездесу барысында практикалық тренинг өткізіліп, заңгер мен медиатордың консультациясы ұйымдастырылды. Сонымен қатар, қатысушылар арасында медиасауаттылық деңгейін анықтауға бағытталған әлеуметтік сауалнама жүргізілді.

Нұрлан СҮЙІН.

Сурет: Қайрат ҚОНЫСБАЕВ.

Жасыл қала жеңімпаздары

Алматы қаласы Білім басқармасының Ақолдауымен ұйымдастырылған «Үздік жасыл балабақша» және «Үздік жасыл колледж» қалалық байқауларының жеңімпаздарын марапаттау рәсімі өтті.

Осыдан аз ғана бұрын «Менің жасыл балабақшам» атты жалпықалалық экологиялық челленджі басталған еді. Бұл бастамаға Алматы қаласындағы 30 мектепке дейінгі ұйымның ересек және мектепалды топтарының тәрбиеленушілері, олардың ата-аналары мен педагогтері қатысқан болатын.

Аталған жоба Алматыда мектеп жасына дейінгі балалардың экологиялық мәдениетін арттыруға, қоршаған ортаға жауапкершілікпен қарауды қалыптастыруға және цифрлық шығармашылық дағдыларын дамытуға бағытталған болатын. Осы негізде ұйымдастырылған байқауда балалардың табиғаттағы қарапайым өзара байланыстарды түсінуге баулып, қоршаған ортамен саналы қарым-қатынас жасаудың алғашқы практикалық дағдыларын қалыптастырды.

– Жас ұрпақты жасыл табиғатты аялауға бағыттайтын бұл байқаудың тағы бір мақсаты осы

бағытта жүйелі жұмыс істеп отырған білім беру ұйымдарының жұмысын бағалау. Әрі осы арқылы білім ордаларын қоршаған ортаны қорғау шараларын жетілдіруге ынталандыру, – деді қалалық Білім басқармасы басшысының орынбасары Айдын Сайланбайұлы.

Байқау қорытындысы бойынша I орынды – Алатау ауданының №31 бөбекжай-бақшасы, II орынды – Әуезов ауданының №186 бөбекжай-бақшасы, III орын – Медеу ауданының №125 бөбекжай-бақшасы иеленді.

Ал колледждер арасында өткен «Үздік жасыл колледж» қалалық байқауының нәтижесінде I орынды – №1 Алматы қазақ гуманитарлық-педагогикалық колледжі, II орынды – Алматы құрылыс-техникалық колледжі және III орынды – Алматы телекоммуникация және машина жасау колледжі иеленді.

Марапаттау рәсімінде жеңімпаздар мен жүлдегерлерге Алматы қаласы Білім басқармасы атынан дипломдар және бағалы сыйлықтар табысталды. Әрі білім беру ұйымдарының қоршаған ортаны қорғау мәдениетін қалыптастырудағы үздік тәжірибелері атап өтілді.

Рая ЕСКЕНДІР.

Сурет: Самат ҚҰСАЙЫНОВ.

ӘЛЕУЕТІ АРТҚАН АУДАН

Жыл басынан бері Әуезов ауданынан мемлекеттік бюджетке 266,4 млрд. теңге салық пен төлем түскен. Аудан әкімі Абзал Егембердиев Өңірлік коммуникациялар қызметінде биылғы 9 айдағы ауданның әлеуметтік-экономикалық дамуының қорытындысын таныстырды.

Оның ішінде 127,2 млрд. теңге республикалық бюджетке, 139,2 млрд. теңге жергілікті бюджетке бағытталды. Көтерме сауда көлемі 630 млрд. теңгені құрап, бөлшек сауда көлемі 861,6 млрд. теңгеге жеткен. Құрылыс жұмысының көлемі де 42,6 млрд. теңгегені құрап, былтырғы осы уақытпен салыстырғанда, 6,8%-ға өсіп отыр. Өткен жылдың осы кезеңінде көрсеткіш 39,9 млрд. теңгені құраған болатын.

«Әуезов ауданы – жақсы дамып келе жатқан, қаланың әлеуметтік-экономикалық өмірінде үлкен орын алатын аудан», – дейді аудан әкімі. Желтоқсан айында бұрынғы ғимараттың орнына жаңа №13 мектеп пен қазан айында №1 мектеп-гимназияға қосымша ғимарат салып бітеді.

Әкімнің айтуынша, қазіргі таңда ауданда 54 мектеп жұмыс істейді. Оның 33-і мемлекеттік те, 21-і жеке-меншік мектеп екен. Мұнда 59 мыңнан астам бала білім алады. Әлі де оқушы орнының тапшылығы 6 мыңнан асады. Осы тапшылықты азайту үшін биыл сәуір айында №13 мектеп салына бастады. Жобаның құны 9,1 млрд. теңге. Ал №158 мектептің құрылысы 1 қыркүйекте басталып, ол жұмысты 2027-2028 жылы аяқтамақ ойда. Нысан бойынша құрылыс-монтаж жұмысының құны 8,9 млрд. теңгені құрайды.

«Қазан айында наурыз айында салына бастаған №1 мектеп-гимназияға қосымша ғимараттың құрылысы аяқталады. №42 мектептің құрылыс-монтаж жұмысы 1 қыркүйекте басталып, оны 2027 жылы аяқтамақ. №133, №5 пен №6 мектеп-гимназиясы, сондай-ақ №116 мектеп бойынша қазір мемлекеттік сараптама мен сейсмооқшаулау жүйесін әзірлеу жұмысы жүргізіліп жатыр. №104 мектеп бойынша мемлекеттік сараптаманың оң қорытындысы алынды. №72 мектеп салу үшін қосымша жер телімін алып қою жұмысы қолға алынды. Мектептің жобалық қуатын 380-нен 1200 оқушы орнына дейін арттыру жоспарланған», – деп толықтырды сөзін Абзал Егембердиев.

Денсаулық сақтау саласында да біраз жаңа жоба қолға алынған. Қазір №16 қа-

МЕДЕУ ЖЕТКЕН МЕЖЕ

Медеу ауданының әкімі Еркебұлан Оразалин да тау бөктеріндегі көшкіннің алдын алу мен көшкіннен келетін оқыс жағдайды азайту мақсатында қолға алынған осы жұмыс жөнінде айтып берді.

«Аудан аумағында көшкін қаупі бар 48 жер анықталды. Олардың әрқайсысы бойынша уәкілетті мемлекеттік органдармен, сараптамалық ұйымдармен бірлесіп істелетін қажетті жұмыс пысықталды. Аудан әкімдігі тарапынан 12 жерде жұмыс басталды, оның 4-еуінде әлі жұмыс істеп жатыр», – дейді.

Сонымен қатар, сегіз учаскеде меншік иелері сараптамалық ұйымдардың қорытындысына сәйкес жұмысын бастап кеткен. Аумақтың ерекшелігіне қарай беткей мен тіректерді нығайту мен топырақты тұрақтандыруға ба-

лалық емханаға күрделі жөндеу жүргізу мен ғимаратты күшейту жұмысы аяқталып қалды. №2 Балалар қалалық клиникалық ауруханасының аумағында ауданы 11,7 мың шаршы метр болатын, 67 төсек-орынға арналған жаңа үш қабатты ғимарат салынып жатыр. Жобаның құны 15,4 млрд. теңге болады.

Қазан айының соңына дейін 11 көпқабатты тұрғын үйдің қасбетін жөндеп, 10 аулаға күрделі жөндеу жүргізіп, жаңа Qadam саябағын ашу жоспарланып отыр. Сонымен қатар, ауданда тұрғын үй қорын жаңарту жұмысы да жалғасын тауып, Жұбанов көшесінде қоғамдық кеңістікті абаттандыру жұмысы аяқталмақ.

Ауданда 1917 көпқабатты тұрғын үй бар. Оның 797-сі 1960–1970 жылы салынған. Аудан басшысының айтуынша, қазір Абай даңғылының бойындағы 11 үйдің қасбеті қоса жөнделіп жатыр екен.

«2023–2029 жылға арналған тұрғын үй-коммуналдық инфрақұрылымды дамыту тұжырымдамасы аясында 2026 жылға 40 көпқабатты тұрғын үйдің шатыры мен инженерлік желісіне күрделі жөндеу жүргізу мәселесі пысықталды. Тағы 19 үйде лифті ауыстыру жағын да қоса қарастырдық. Бұл жұмыс негізгі конструкциялары мен коммуникацияларын жаңартуды қажет ететін үйлерді қамтиды», – деп баяндады аудан әкімі Абзал Егембердиев.

Биыл «Халық қатысатын бюджет» бағдарламасы бойынша тағы 29 жоба жүзеге асырылды. Оның алтауы қоғамдық кеңістіктерді абаттандыруға, тағы 23-і аула аумақтарын жаңартуға бағытталған.

«Qadam саябағы Саин мен Ұлықбек көшесінің қиылысында, аумағы 0,35 гектар болатын бұрынғы автотұрақтың орнында салынып жатыр. Мұнда түрлі табиғи жабындардан тұратын тактильді аллея, балалар алаңы, жүгіру жолы, сырғанау мен паркур аймақтары, серуендеуге арналған кеңістік пен көгалдандыру жағы қарастырылған», – деді аудан әкімі.

ғытталған өзге де инженерлік шешім қарастырылған.

Жалпы 18 учаскеде көшкінге қарсы кешенді іс-шаралар қазір толық аяқталды. 30 учаске бақылауда тұр, оларда жұмыс әлі біте қойған жоқ.

Ауданда жаңа қоғамдық кеңістікті құрар кезде әр аумаққа өзіндік тұжырымдама мен бірегей келбет беруге негізделген тәсіл енгізіліп жатыр. Сондай жобалардың бірі – Оқушылар сарайының маңындағы кеңістікті жаңарту.

«Тұжырымдаманың негізінде ғарыш тақырыбы жатыр: аумақта планеталарға байланысты арт-нысандар мен абаттандыру элементтері пайда болады. Кеңістік ең алдымен балалар мен отбасыларға бағытталып, демалыс пен танымдық функцияларды біріктіреді», – деп түсіндірді аудан басшысы.

Тағы бір ірі жоба – әл-Фараби даңғылындағы шолу алаңын абаттандыру. Мұнда көгалдандырылған, серуен бағыты мен демалыс орындары бар толыққанды қоғамдық кеңістік қалыптастыруды ойластырып жатыр.

Жаңа тәсілдің ерекшелігі – абаттандырудың стандартты элементтер жиынтығынан бас тарту. Жаңа кеңістіктер аумақтың мақсаты, қоршаған ландшафт пен тұрғындардың пайдалануын ескере отырып жобаланады. Осылайша міндет тек аумақтарды жаңартумен шектелмейді. Сонымен қатар, өзіндік танымал келбеті бар жаңа тартылыс нүктесі де қалыптаспақшы.

Аудан басшысы абаттандыру жұмысы тұрғын үй кварталында да жалғасып жатқанын айтты. «Халық қатысатын бюджет» аясында ауданда жалпы құны 2 млрд. теңге болатын 30 жоба қолға алынды, оның 22-сі қазірдің өзінде аяқталды. Бағдарламаға алты аула мен сегіз қоғамдық аумақты абаттандыру, сондай-ақ автоматты суару жүйесін орнатуға бағытталған 16 жоба енген.

Әзірлеген Гүлжанат СЕМБАЕВА.

Қазір жұмысшы мамандықтарына деген сұраныстың артып тұрған кезі. Өйткені, кез келген қала қарқыны құрылысшының еселі еңбегімен өседі.

Жұмысшы мамандығына сұраныс жоғары

Мәселен, 2030 жылға қарай құрылысшы-монтажшы, жалпы құрылыс саласына қатысты түрлі мамандықтар бойынша кемінде 9,2 мың маман қажет болады екен. Бұл ретте Алматы қаласында кәсіптік-техникалық білім беру ұйымдары мен жұмыс берушілер арасындағы ынтымақтастығын күшейтіп, студенттерді практикаға тартуда.

Бұл – маман тапшылығын шешудегі негізгі жолдардың бірі. Жалпы, мемлекеттің қолдауы бұл саланың тұрақты дамуына тікелей әсер етеді.

Өйткені, Қазақстанда құрылыс саласы негізгі капиталға салынған инвестициялар көлемінің 4,8% үлесін алып отырса, Алматы қаласы осы үлестегі көшбасшылардың қатарында.

Жаңадай жарқырап тұр

Алматыдағы №17 мектеп-интернатты әлеуметтік аз қамтылған отбасы балаларына арналған бірден-бір білім мекемесі. Аталмыш мекеме біраз уақыттан бері күрделі жөндеу жұмысына жабылған еді. Биыл мекемедегі жаңғырту жұмыстары сәтімен аяқталып, пайдалануға беріліп отыр.

№17 мектеп-интернаты 1963 жылы салынған. Алпыс жылдан астам тарихы бар ғимарат бұған дейін күрделі жөндеу көрмеген еді. Мұнда соңғы рет жөндеу жұмысы 2000 жылы жүргізілген көрінеді.

Қалалық әкімдіктің тапсырмасымен 250 орынды мекемеге жүргізілген сейсмикалық күшейту және күрделі жөндеу жұмыстары аяқталды. Бүгінде нысан толықтай жаңартылды. Жоба аясында оқу және жатын корпустарының көтергіш құрылымдары күшейтіліп, шатыры, қасбеті мен ішкі бөлмелері жөнделді. Инженерлік желілер толығымен жаңартылып, өртке қарсы қорғаныс, бейнебақылау, кіруді бақылау және байланыс жүйелері жаңғыртылды.

Оқушылар үшін оқу кабинеттері, информатика кабинеті, ақпараттық-кітапхана орталығы, медициналық блок, спорт залы және 100 орынды асхана қарастырылған.

– Мектеп аумағы да айтарлықтай өзгерді. 1,35 гектар аумақта баскетбол және волейбол алаңдары, әртүрлі жастағы балаларға арналған ойын алаңдары, мектептегі іс-шаралар өткізуге арналған алаң, демалыс аймақтары мен жүргіншілер жолдары жабдықталды. Аумақ көркейтіліп, көгалдандырылды, сыртқы жарықтандыру жүйесі орнатылды. Сондай-ақ, ғимаратта ерекше қажеттілігі бар балалар үшін кедергісіз орта қалыптастырылды. Мұнда оқушыларға барлық жағдай жасалған, – дейді мекеме басшысы Серік Қалиев.

№17 мектеп-интернатты жаңарту Алматының білім беру инфрақұрылымын дамыту бағытындағы жұмыстардың бір бөлігі. Биыл қалада 31 білім беру нысанында жұмыстар қолға алынған болатын. Бұл жұмыстардың қатарында жаңа мектептер мен қосымша ғимараттар салу, сондай-ақ қолданыстағы ғимараттарды жаңғырту және сейсмикалық күшейту жұмыстары бар.

Дайындаған
Рая ЕСКЕНДІР.

ЗАМАНАУИ СӘУЛЕТ

Заңнама талаптары өзгере ме?

Алматының Бас жоспарына сәйкес, 2040 жылға қарай қала халқы 3,6 миллион адамға жетеді деп болжануда. Осы демографиялық өсімге байланысты тұрғын үй қорын ұлғайту жоспарланып отыр. 2025 жылғы 57 миллион шаршы метр көрсеткішке 2040 жылға дейін қосымша 46 миллион шаршы метр тұрғын үй алаңы қосылады. Мұндай өсім қала келбеті мен сәулет саласына жаңа талаптар жүктейді.

Заманауи сәулет өнері тұрғындардың өмір сүру сапасын, креативті индустрияны және экожүйенің жайлылығын айқындайтын негізгі факторға айналууда. Алайда, уақыт талабына сай бой көтеріп жатқан озық жобалар мен жаһандық тенденцияларды іске асыруда қолданыстағы нормалар мен заңнамалық шектеулер айтарлықтай кедергі келтіріп отыр. Жақында Алматыда өткен «Design Summit 2026» форумында осы өзекті мәселе кеңінен талқыланды.

Сарапшылар Қазақстан сәулет өнерін жаһандық нарыққа шығару, заманауи қалалық орта қалыптастыру және халықаралық тәжірибені енгізу үшін еліміздегі құрылыс пен сәулет саласындағы «ойын ережелерін» түбегейлі өзгерту қажеттігін ортаға салды.

«Қаланың келбетін қалыптастыратын жобалар» атты панельдік сессияда сөз алған INK Architects компаниясының негізін қалаушы әрі бас сәулетшісі Нұрлан Камитов саладағы ең басты мәселені көтерді.

«Қолданыстағы ережелер мен құрылыс нормалары ертеңгі күннің талаптарына қаншалықты сәйкес келеді деген үлкен сұрақ бар. Өйткені, қазір қоғамның қажеттілігі де, өмір сүру жағдайы да өзгерді», – деді ол.

Сәулетшінің айтуынша, бизнес қашан да заман ағымын жіті бақылап, шетелдік тәжірибені зерттейді әрі оны Қазақстанда қолдануға ұмтылады. Бірақ қалалық орта мен заңнамалық база мұндай заманауи өзгерістерді қабылдауға әлі дайын емес.

Сонымен қатар, сарапшы өткен кезеңнің ескірген ережелеріне сүйеніп, заманауи қалалар салу және елге жаңа инвестиция тартып, шетелдік сәулетшілермен тығыз жұмыс істеу мүмкін еместігін алға тартты. Өйткені, Қазақстанға келетін халықаралық мамандар үшін біздің қолданыстағы нормалар түсініксіз.

«Заманауи қалалар мен озық технологияларға лайық орта қалыптастырып, соған сай алаң мен құрылыс ережелерін бекітуіміз қажет. Жаңа талаптар керек», – деп атап өтті Нұрлан Камитов.

Қазіргі уақытта құрылыс ережелеріне климаттың өзгеруіне байланысты жаңа талаптарды енгізуге ерекше назар аударылуда. Бұл бағытта министрлікпен бірлесіп, қолданыстағы реттеу ережелерін халықаралық стандарттарға сәйкестендіру бойынша жұмыстар басталған.

Сарапшының байламынша, инвесторлармен жобаларды талқылау барысында қаржылық тиімділік пен сәулеттік бірегейлік, сондай-ақ қала тұрғындары үшін жайлы ортаны қалыптастыру ара-

сында дұрыс тепе-теңдік орнауға тиіс. Өйткені, қандай жағдай болса да, қалалық кеңістіктің сапасы мен тұрғындардың жайлылығы әрдайым басты орында тұруы қажет.

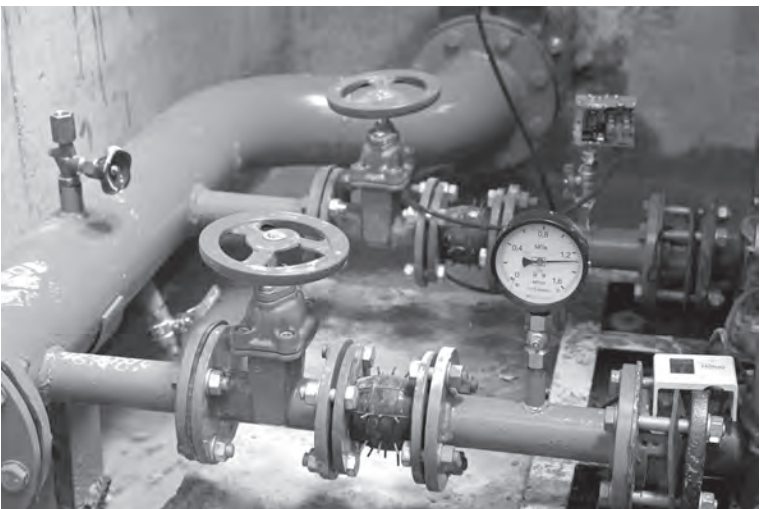
Бизнес пен сәулет бұрынғыдан әлдеқайда алға озып кеткен. Ал заң нормалары осы қарқынға ілесе алмай отыр. Алматы сәулетін халықаралық деңгейге көтеріп, құрылыстың сапасын арттыру үшін инвесторлар мен сәулетшілерге заманауи шешімдерді заңды түрде қолдануға мүмкіндік беру қажет.

ЖЫЛУ БЕРІЛДІ

Қала әкімі Дархан Сатыбалдының тапсырмасымен Қиын жылғыты маусымы мерзімінен бұрын басталды. Алдымен жылу балабақша, мектеп және медициналық мекеме секілді әлеуметтік нысандарға беріледі.

Тұрғын үйлерді орталық жылуға қосуды 10 қазаннан бастау жоспарланған. Жылу үйге берілгеннен кейін ПИК пен МИБ мамандары ішкі жылу жүйелерін реттейді. Олар радиаторлар мен тікқұбырлардағы ауаны шығарып, қысымды реттейді және жылудың пәтерлерге біркелкі таралуын қамтамасыз етеді.

«Алматы жылу жүйесі» ЖШС қысқы кезеңге дайындық жұмыстарын аяқтады. Жылу желілерінде туындауы мүмкін мәселелерге жедел ден қою үшін материалдар мен қажетті жабдықтардың қоры жасақталды. 2026-2027 жылдардағы жылыту маусымында 16 апаттық және жөндеу бригадасы кезекшілік атқарады. Барлығы 220 маман мен 56 техника жұмылдырылады.

СОРҒЫ СТАНЦИЯСЫ қалпына келтірілді

Алматыда бірнеше жыл бойы жұмыс істемей тұрған «Индустриялық аймақ» сорғы станциясы қалпына келтіріліп, техникалық тұрғыда іске қосылды. Нысан Алатау ауданының батыс бөлігіндегі сумен жабдықтау жүйесінің қуатын арттырып, жаз мезгілінде су тұтыну көлемі артатын аумақтарда қажетті қуат резервін қалыптастырады.

Станция шамамен 30 мың тұрғынды, сондай-ақ өнеркәсіптік нысандарды сумен қамтамасыз етуге есептелген.

Оның қосымша қуаты Нау-

рызбай ауданының солтүстік бөлігі мен Алатау ауданының оңтүстік-батысында тұратын 100 мыңнан астам тұрғынды сумен тұрақты қамтамасыз ету-

ге мүмкіндік береді. Іске қосар алдында кешенді қалпына келтіру жұмыстары жүргізілді. Нысан ұзақ уақыт бойы пайдаланылмағандықтан, техникалық аудит өткізіліп, жабдықтар мен кабель желілері, негізгі инженерлік жүйелер қалпына келтірілді.

Мамандар электрмен жабдықтау жүйесін, басқару шкафтары мен трансформаторлық жабдықтарды қалпына келтіріп, сорғы агрегаттарын тексеріп, жөндеді. Бұдан бөлек, жаңа кабель желісі тартылып, іске қосу-баптау жұмыстары орындалды.

Нысанды қалпына келтіру жұмыстарын Алматының Энергетика және сумен жабдықтау басқармасы «Алматы Су» МКК-мен және мердігер ұйымдармен бірлесіп, демеушілердің қолдауымен жүргізді. Көрсетілген әлеуметтік көмек аясында станция үшін 2,4 шақырым күштік кабель сатып алынған.

Станцияның қайта іске қосылуы сумен жабдықтау жүйесінде қосымша қуат резервін қалыптастырады. Бұл, әсіресе, суға сұраныс айтарлықтай өсетін жазғы кезеңде тұрғындарды тұрақты сумен қамтамасыз ету үшін маңызды.

**Бетті әзірлеген
Гүлжанат СЕМБАЕВА**

М.ЕРЖАНОВ – 125

ӨНЕРДЕГІ ӨШПЕС ІЗ

Биыл қазақ өнерінде орны ерекше Манарбек Ержановтың туғанына 125 жыл толды. Бір басына бірнеше өнер қонған саңлақ қазақтың әншілік, күйшілік және актерлік өнерінде өзіндік қолтаңбасын қалдырған көрнекті тұлға.

Осынау мерейтой құрметіне Алматыдағы «Алатау» дәстүрлі өнер театрында қала әкімдігінің қолдауымен «МАНАРБЕК ЕРЖАНОВ – ҰЛТТЫҚ ӨНЕР АҢЫЗЫ» атты кеш өтті. Мерейтойлық кеш «МАНАРБЕК МҰРАСЫ» көрмесімен басталды. Салтанатты іс-шараны қалалық Мәдениет басқармасы басшысының орынбасары Арман Халбеков ашып, тарихқа айналған тұлғаның өмір жолына тоқталды.

– Манарбек Ержановтың өнердегі ерекшелігі оның әншілік пен композиторлықты бір арнаға тоғыстыра білуінде жатса керек. Ол халық әндерін нақышына келтіріп орындап, өзі де көптеген әндер мен күйлер шығарды. 150-ден астам ән мен күйді қамтитын шығармашылық мұрасы да өте бай болды. Мәселен, «Ағашаяқ», «Ардақ», «Топайкөк», «Жанбота», «Балқадиша», «Ақсиса», «Хорлан» секілді халық әндерін орындаудағы өзіндік мәнері тыңдарманның құрметіне бөленді, – деді Арман Халбеков.

Расында, М.Ержанов өзінің өнердегі әр қырынан алуан бояуға толы мол мұра қалдырған тұлға. Айталық, композитор ретінде «Паровоз», «Амангелді», «Бақыт жыры», «Қуанамын», «Қойшының әні», «Сайра, бұлбұл» сияқты шығармалары мен «Жетісу», «Шалқар көл», «Аққу көлі» секілді күйлері бұл күнде халықтың бай қазынасының қоржынында.

Манарбек Ержанов 1953 жылдан өмірінің соңына дейін Жамбыл атындағы Қазақ мемлекеттік филармониясында жеке әнші болып қызмет атқарды. Ол осы кезеңде халықтық ән өнерін насихаттап, дәстүрлі орындаушылық мектептің дамуына үлес қосты. Оның әншілік өнері Арқа әншілік дәстүрінің көркемдік ерекшеліктерін сақтап, кейінгі буынға жеткізді.

Айтулы дарын иесі қазіргі Қарағанды облысының Ақтоғай өңірінде 1901 жылы 8 наурызда өнер қонған шаңырақта дүниеге

келді. Сондықтан да болашақ әншінің бойындағы музыкалық қабілет ерте оянды. Әкесі күйші, зергер, ал анасы Нақбала әншілік өнерімен елге танылған жандар болды. Осындай өнерлі ортаның ықпалымен Манарбектің әнге деген құштарлығы жастайынан домбыра тартып, ән салуға ынталандырды.

Арқаның кең тынысты, биік шырқалатын әндері оның орындауында өзгеше ажар тапты. Халық әндерін, Біржан сал, Ақан сері, Жаяу Мұса, Естай тәрізді әнші-композиторлардың туындыларын орындағанда да ол әнді жәй қайталаушы болған жоқ. Әр шығарманың табиғатына бойлап, өзіндік бояумен жеткізе білді. 1936 жылы Мәскеуде өткен Қазақ әдебиеті мен өнерінің онкүндігінде ол «Қыз Жібек» операсындағы Шеге бейнесін сомдады. Оның бір ғана ғажап образы қазақ өнерінің тарихында мәңгілікке қалды.

Алматыдағы кеште Манарбек Ержановтың шығармаларын «Сазген» ансамблі орындаса, композитордың өз дауысы жазылған үнтаспадан әні естілді. Сондай-ақ, халықаралық конкурстардың лауреаттары мен еңбек сіңірген әртістер Ержановтың әндері мен шығармалары орындады. Мерейтойлық кеш «Ахау бозым» композициясымен аяқталды.

Кеш барысында Манарбек Ержановтың ұрпақтары сахнаға шығып, осынау еске алу кешін ұйымдастырған қала әкімдігіне алғыстарын жеткізді.

– Ел болып, жұрт болып әкеміздің осындай айтулы кешін өткізіп жатқаны мені ерекше толқытады. Өйткені, 84 жасымда мұндай кеш өткізу менің қолымнан келмес еді. Әрине, әкімдіктің бастамасынсыз мұндай кеш болмас та еді. Мен қала әкіміне және осынау кешті ұйымдастыруға қатысқан жандарға шексіз ризамын, – деді композитордың қызы Гаухар Ержанова.

Манарбек Ержановтың есімі халық әндерін асқақтата орындаған әнші, ұлттық музыка қорын байытқан композитор, домбырашы әрі сахна өнерінің майталманы ретінде мәңгі есте қалды. Оның есімі қазақ мәдениетінің тарихында алтын әріптермен жазылып, шығармашылық мұрасы бүгінгі ұрпаққа рухани қазына болып жетті.

Сурет: Самат ҚҰСАЙЫНОВ.

Ө.ЖӘНІБЕКОВ – 95

Биыл ұлт руханиятының көрнекті өкілі, ел тарихында өшпес із қалдырған мемлекет және қоғам қайраткері, этнограф-ғалым Өзбекәлі Жәнібековтің туғанына 95 жыл толып отыр. Осыған орай, Оқушылар сарайында қалалық Білім басқармасы, Медеу ауданы әкімдігі мен «Әділет» партиясының ұйымдастыруымен арнайы кеш өтті.

ЕЛІН СҮЙГЕН ӨЗАҒАҢ...

Жиын барысында Алматы қаласы Білім басқармасының басшысы Сәкен Аралбаев та сөз сөйлеп, Өзбекәлі Жәнібековтің өнегелі өмір жолы Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев бастамашы болған «Адал азамат» тұжырымдамасының мәнімен үндесетінін атап өтті.

– Өзбекәлі Жәнібеков – мемлекеттік мүдде мен ұлттық құндылықтарды бір арнаға тоғыстыра білген бірегей тұлға. Оның бүкіл ғұмыры халқымыздың тарихын, мәдениеті мен дәстүрін сақтау жолындағы қажырлы еңбекке арналды. Нағыз адал азаматтың негізі мектеп қабырғасында қалыптасады. Ол білімді, еңбекқор, отаншыл, жауапкершілігі жоғары, ел мүддесін жеке басының мүддесінен биік қоятын тұлға болуы керек, – деді басқарма басшысы.

Кеш шымылдығы ашылғаннан кейін «Өзбекәлі Жәнібеков» фильмі жұрт назарына ұсынылды. Басқосуға Медеу ауданындағы мектептердің жоғары сынып оқушылары қатысты. Елдің рухани мұрасын сақтап, оны кейінгі ұрпаққа жеткізу міндеті тұрған жастар үшін бұл кездесу тағылымы мол тағат болды. Өз сөзінде Медеу ауданындағы «Жас ұрпақ» орталығының жетекшісі Бахтияр Камалов жастарға тағылымды ойларын жеткізді. Ол Өзбекәлі Жәнібековпен бірге қызмет етіп, өнегесін көрген азамат ретінде тұлғаның өмір жолына тоқталды.

– Патриотизм – Отанды, өз халқыңды, оның тарихы мен дәстүрін саналы түрде сүю. Тағдыр маған халқымыздың тарихында өзіндік орны бар осындай тұлғамен қатар қызмет ету бақытына жазды. «Адамның аты өлмейді, артында жақсы ісі қалса» дейді халқымыз. Оның өмірлік ұстанымы, іске деген көзқарасы, адамгершілік болмысы мен үшін әрдайым моральдық темірқазық болып келеді, – деді ол.

Ұлт руханиятының жанашыры Өзбекәлі Жәнібеков 1931 жылы 28 тамызда Түркістан өңіріндегі Маяқұм ауылында дүниеге келген. Абай атындағы Қазақ педагогикалық институтын тәмамдап, еңбек жолын ұстаздықтан бастады. Кейін мемлекеттік және қоғамдық қызметтерде абыройлы еңбек етіп, елдің мәдени-рухани дамуына айрықша үлес қосты. Ол қай қызметте жүрсе де ұлттық құндылықтарды дәріптеуді, тарихи мұраны сақтауды басты міндет санады.

Қазақтың салт-дәстүрі, ұлттық өнері, қолөнері, ана тілі мен тарихи ескерткіштерін қорғауға ерекше көңіл бөлді.

Өзбекәлі Жәнібековтің бастамасымен және тікелей араласуымен көптеген мәдени нысандардың тағдырына жаңа серпін берілді. Қожа Ахмет Ясауи кесенесі, Отырар ескерткіштері, Айша бибі, Бабаджа хатун, Қарахан кесенелері секілді тарихи орындарды қорғау және қалпына келтіру жұмыстарына айрықша мән берді. Сондай-ақ, ұлттық музыкалық аспаптар музейінің құрылуына ұйытқы болды.

Айта кетейік, қазақ руханиятының жанашыры болған Өзбекәлі Жәнібековті замандастары және зиялы орта «Өзағаң» деп құрметтеген. 95 жылдық мерейтой қарсаңында Өзағаны еске алу іс-шаралары еліміздің әр өңірінде түрлі мазмұнда өтіп келеді.

Сурет: Қайрат ҚОНЫСБАЕВ.

ҚАЛАДАҒЫ ҚОҢЫР КЕШТЕР

Құрманғазы атындағы Қазақ ұлттық консерваториясының концерт залында 2026 жылғы «Әлем кубогының» жеңімпазы, оқу орнының магистранты Сауыт Жандостың жеке концерті өтті. Өнерсүйер қауым жас музыканттың шеберлігіне куә болып, әлемдік сахнада жоғары бағаланған орындаушылық деңгейін тамашалады. Концертті консерватория профессоры, ҚР еңбек сіңірген әртісі Анатолий Гайсин ашып, шәкірттерінің халықаралық байқаулардағы жетістігіне тоқталды.

Баянның бабын келтірген...

Сауыт Жандос – баян мен аккордеон өнерінде өзіндік қолтаңбасын қалыптастырып келе жатқан жас орындаушы. Ол кәсіби сахнадағы алғашқы қадамдарын Қ.Байсейітова атындағы Республикалық орта мамандандырылған музыкалық мектеп-интернатында ұстаз Оқан Абдуллаевтың сыныбында бастады. Жас кезінен республикалық және халықаралық байқауларға қатысып, бірнеше мәрте жүлдегер атанды.

2024 жылы ол баян және аккордеоннан Ресей ашық чемпионатында екінші жүлдеге ие болып, сол жылы Италияда өткен «Әлем кубогының» бес финалисінің қатарына енді. Бұл жетістіктер жас музыканттың халықаралық деңгейдегі шеберлігін шындай түсті.

Ал биылғы тамызда Астанада өткен 79-шы Халықаралық аккордеоншылар байқауында Сауыт Жандос басты жүлдені жеңіп алып, «Әлем кубогының» иегері атанды. Бұл байқау тарихында қазақстандық өнерпаздардың тұңғыш рет «Әлем кубогын» жеңіп алуы еді.

Қазақстандық орындаушылар бұл

жолы командалық жеңіске де қол жеткізді. «World Music» ансамблі номинациясында Құрманғазы атындағы консерваторияның баяншылар үштігі – Темірлан Ахымбек, Диас Елемес және Сауыт Жандос өнер көрсетіп, бірінші орын алды. Байқау шарты бойынша музыканттар тек қазақстандық авторлардың шығармаларын орындады.

Осылайша биылғы «Әлем кубогында» Қазақстан атынан өнер көрсеткен музыканттар баян мен аккордеон орындау мәдениетінің әлемдік деңгейін танытты. Жеңімпаздардың барлығы ҚР еңбек сіңірген әртісі, Құрманғазы атындағы Қазақ ұлттық консерваториясының профессоры Анатолий Гайсиннің шәкірттері.

«Әлем кубогы» – кәсіби аккордеоншылар арасындағы беделді халықаралық байқаулардың бірі. Халықаралық аккордеоншылар конфедерациясы 1935 жылы Парижде құрылған. Қазір ұйым құрамында 38 ел бар. 2026 жылы Қазақстан алғаш рет осы байқауды өз елінде өткізуге мүмкіндік алды.

Биыл жарысқа 153 орындаушы өтінім берсе, Қазақстаннан түрлі номинациялар бойынша 22 музыкант қатысты.

Қазақстандықтардың бұл байқаудағы тарихы да терең. 1982 жылы Құрманғазы атындағы Алматы мемлекеттік консерваториясының жас оқытушысы Анатолий Гайсин Гамбургте өткен халықаралық байқауда күміс медаль иеленіп, еліміздің алғашқы лауреаты атанды. 1996 жылы Дамир Сұлтанов Словакияда өткен «Әлем кубогында» екінші жүлдеге ие болды. Ал 2021 жылы Олжас Нұрланов Мюнхенде басты жүлдені жеңіп алса, Елжан Жетпіс Кастельфидардода екінші сыйлықты иеленді.

Сауыт Жандостың Алматыдағы жеке концерті – осы сабақтастықтың жалғасы. Жас орындаушының әлемдік додадағы жеңісінен кейінгі жеке кеші қазақ музыканттарының баян мен аккордеон өнеріндегі жаңа белесін көрсетті.

Бетті әзірлеген
Рая ЕСКЕНДІР.

Д.ЖОЛЖАҚСЫНОВ – 75

Осыдан талай жыл бұрын, өткен ғасырдың сексенінші жылдары еді. Төлеміш Өкеевтің «Алтын күз» фильмі Алматыдағы Кино үйіне әкелінді (Бүгін ойлап отырсам, сол күн қазақ киносының тарихындағы ерекше бір белес екен). Т.Өкеевтің таланты да, мінезі де өзгеше еді. Өзі де, киносы да ешкімге ұқсамайтын. «Көксерегі» болса қазақ киносының ғана емес, әлемдік кино өнерінің інжу-маржанына айналған.

Сол Төлеміш Өкеев «Алтын күздің» басты рөліне Досхан Жолжақсыновты шақырды. Фильмнің сыртқы драматургиясына қарасаң, алып бара жатқан оқиға жоқ сияқты. Журналист Мұрат ел аралап, адамдармен кездеседі, сұхбат алады. Бірақ мәселе оқиғада емес еді. Бұл – жалғыздық пен тұлға туралы, уақыт пен адам туралы кино болатын. Анығында – кино-поэма.

ДОСХАННЫҢ

алтын күзі

«Өкеев пен Жолжақсынов тандемі»

Сол жылдары ұлы Сүйменкүл Шоқморовтың денсаулығы сыр бере бастаған еді. Төлеміш Өкеев өзінің өнердегі сол серігін іздегендей болды. Сөйтіп, Досханды тапты. Ал бұл табысу кездейсоқтық емес-ті, өнердегі рухани жалғастық болатын.

Сочиде бір кезде бір топ киногер бас қосқанбыз. Түн ауғанша ұзақ отырдық. Жанымызда Төлеміш бәйкем бар. Актриса Айтұрған Темірова үшеуіміз әңгімелесіп отырмыз. Төкем Сүйменкүл мен Досхан туралы көп айтты. «Көксерек» пен «Ұланның» дүниеге келуінде Сүйменкүлдың еңбегі көп еді. Екеуінің арасында ерекше шығармашылық байланыс болды. Сол «Шоқморов – Өкеев» тандемінің рухани жалғасын мен кейін Досхан мен Төлеміштің арасынан көрдім. «Алтын күз» осы шығармашылық үндестікті көрсетті. Фильмнің әр кадры тұнып тұрған махаббат, адамға деген құрмет, ақынға деген тағзым, уақытқа деген сағыныш еді. Фильмнің басында тележурналист Мұрат қырғыз халқының заңғар жазушылары Аалы Тоқомбаев пен Түгелбай Сыдықбековтен сұхбат алады: «Алтын күз сізге не берді? Сіз «Алтын күзге» не бердіңіз?». Міне, фильмнің философиясы осы екі сұрақтың ішінде жатқандай. Жап-жас Досхан – көрікті жігіт, таланты тасып тұрған кезі. Басында үлкен шляпа, үстінде плащ.

Т.Өкеев кейін Досханды тағы шақырды. Бұл жолы «Ақ барыстың әулеті», яғни «Қожажаш» туралы аңыз фильмі болатын. Досхан мұнда Мұздыбай есімді қарияны ойнады. Жап-жас жігіт қарттың рөлінде. Міне, актерлік өнердің ғажабы осы: бір образдан екінші образға ену, өзгеру, өсу... Өкеев Досханның осы қасиетін дәл таныды. Бұл – философиялық әфсана. Табиғат-Ана туралы толғау. Төлеміштің киносы да, Досханның образды сомдауы да сыртқы оқиғадан гөрі ішкі дүниеге жақын еді.

Өнер мен өмірдің мектебі

Досхан консерваторияның актерлік курсын бітірген соң Жастар театрында қалды. «Жолы болар жігіттің жеңгесі шығар алдынан» деген сөз бар. Сол кезде театрға басшылық еткен Гүлжанан Әбуқызы таланттыларды жинай білді... Байділда Қалтаев, Сәлима Саттарова, Әмина Өмірзақова, Аққағаз Мамбетова, Мұхтар Бақтыгереев, Мәкіл Құланбаев сынды бір шоғыр буынның кезеңі. Әрі Алтынбек Кенжеков, Раиса Мұхамедьярова, Нұрқанат Жақыпбай, Ғазиза Әбдінабиева, Лидия Каденова сынды өнерпаздардың жұлдызы жанып тұрған шақ. Досхан сол ортадан өтті.

Оның өнердегі үлкен ұстазы – анасы Хадиша Бөкеева десе артық емес. Кеңес Одағының Халық әртісі, Мемлекеттік сыйлықтардың иегері, қазақ өнерінің ханшайымы, өнердің аристократы. Хадиша апамыз Ленинградтан тәлім алды, театр мектебінен өтті. Жастайынан ата-анасынан айырылған ол Ирина Мейерхольдтан (атақты Всеволод Мейерхольдтың қызы) дәріс алған. Осы үлкен өнер мектебінің тәрбиесі Хадиша апамыздың бойында ерекше із қалдырды. Ал апамыз сол тектілікті Досханға берді.

Ал Досханның туған анасы Жазира апамыздың орны бөлек. Ұзын бойлы, аз сөйлеп, көп тыңдайтын, мейірімді, ғажап жан еді. Мені өз баласындай жақсы көрді. Кейде тіпті Досханға айтпайтын сырын маған айтатын. Ботаникалық бульвардағы екі бөлме мен үшін әлі күнге дейін ыстық. Өйткені, ол жерде Жазира апамның ақ пейілі мен дастарханы қалды.

«Бандыны қуған Хамит»

Досханның тағы бір үлкен ұстазы – Абдолла Қарсақбаев. Ол Досханды бірден таныды. Ешкімге белгісіз жас жігітті «Бандыны қуған Хамиттің» басты рөліне бекітті. Сценарийін мәскеулік Анатолий Степанов жазғанымен, фильмнің өн бойы қазақы. Әр кадр, әр детальдан қазақ ісі шығып тұрады. Бұл қазақ киносындағы вестерннің бастауы десек, артық емес. Фильм басталған сәттен-ақ Нұрғиса Тілендиевтің ғажап музыкасы залды кернеп кететін.

Әр заманның өз қаһарманы болады. Хамит әне сондай образ. Бір жағында – даланың еркін тағысындай Құдіре, екінші жағында – Хамит. Жалғыздық. Өз позициясына адалдық. Мінез... Осы фильмдегі мінез – Досхандікі. «Баланы туғанмен, мінезін тумайсың» демекші, Хамит бірбеткей, айтқанынан қайтпайды, құдды Досхан дерсің. Жастар сол үшін де бұл фильмді жақсы көрді. Досхан сол жастардың кумиріне айналды. Ел-жұрт балаларына Досхан деп ат қойды.

Каскадерсіз трюктерді өзі жасады. Аттан құлайтын бір сахна есімде. Дубль... Тағы бір дубль... Соңғы дубльде Досхан құлаған жерде тас болған екен, белін ауыртып алды. Егер осы күнге дейін белінің сырқырайтын болса, сол күндердің жаңғырығы шығар деп ойлаймын.

Мәскеудегі түн

Мен Досханмен танысқанда, екеуіміз де жас едік. Консерваторияның 65-ші бөлмесінде бірге тұрдық (Бір қызығы, сол бөлмеден кейін Қазақстанның екі Халық әртісі шықты). Жылдар өткен соң Мәскеуге, ВГИК-кеде Будаиская, 3-тегі жатақханада тұрдым. Ұзын дәліз. Бөлмелер. Әр бөлмеде тақтайшалар: «Бұл бөлмеде Василий Шукшин тұрған», «Бұл бөлмеде Андрей Тарковский тұрған», «Бұл бөлмеде Элем Климов тұрған», «Бұл бөлмеде Лариса Шепитько тұрған»... Өнердегі үлкен таланттардың тағдыры қарапайым бөлмелерден басталады екен. Біздің де 65-бөлmemіз сондай бір кішкентай әлем еді.

Ол заманда бүгінгідей телефон жоқ. Бірақ бір-бірімізді бәрібір тез табатынбыз. Бір күні Мәскеуде «Мосфильмдегі» монтаж бөлімінің телефоны шыр ете қалды. «Тақа, мен Мәскеуге келдім. Мосфильмдемін» дейді Досхан. Мен онда ардагер кинематографистердің үйінде тұрамын, жеке бөлме, тамақ дайын, қызметтік көлік – керемет жағдай. Нағыз «мачо» кезім. Досхан екеуіміз бөлмеге келдік, шай іштік, әңгіме-

лестік. Бұл оның өміріндегі қиын кезеңдердің бірі еді. Жазира апамыздың өмірден өткен кезі. Солтүстік Мұзды мұхитқа барып, алты ай жүрді. «Теңіз жағалай жүгірген тарғыл төбетте» басты рөлдердің бірін сомдады. Бөлмеде жалғыз кереует. Матрасты еденге төсеп, қатар жаттық. Мәскеудің тымық түні. Үнсіздік. Бір кезде Досхан: «Тақа, мен бір қызбен таныстым. Аты – Қарагөз» дейді үнсіздікті қоңыр дауысымен бөліп. Сол түні Қарагөз туралы ұзақ әңгіме кетті. Досханның көңілі кеткенін шын сездім. Мәскеуде күз болатын, аздап салқын желі бар. Жердің де, көктің де түсі сап-сары. Осындай алтын күзде мен Қарагөзбен сырттай таныстым...

Көңіл тербеткен қоңыр үн

Менің әкем соғысты да, репрессияны да бастан өткерген адам еді. Өзім Мәскеуде студентпін. Папам ауыра бастады. Күннен-күнге арықтап, екі беті суалып кетті. Абдырап, асты-

мен түйгені мол актер. Раиса Мұхамедьярова болса тек ТЮЗ-дің ғана емес, қазақ аруының символы. Фабит Мүсіреповтің, қазақ өнерінің музасы, дубляж өнерінің королевасы.

Досхан директор болғанда осы екі талантты театрға қайта шақырды. Бұл оның алғашқы шешімдерінің бірі болды. Меніңше, бұл жәй ғана кадрлық шешім емес, өткен қателікті түзету әрі театр ертеңіне деген сенім еді. Ол Жамал Бектасоваға да туған баласындай қамқор болды. Жамал апаның жалғыз ұлы қайтыс болғанда, қасынан табылды. Кейін «Қазақстанның Халық әртісі» атағын алуына да мұрындық болды. Жамал апа Досханды өмірінің соңына дейін «балам» деп өтті. Бұл – ең жоғары сенім еді.

Бүгінгі белес

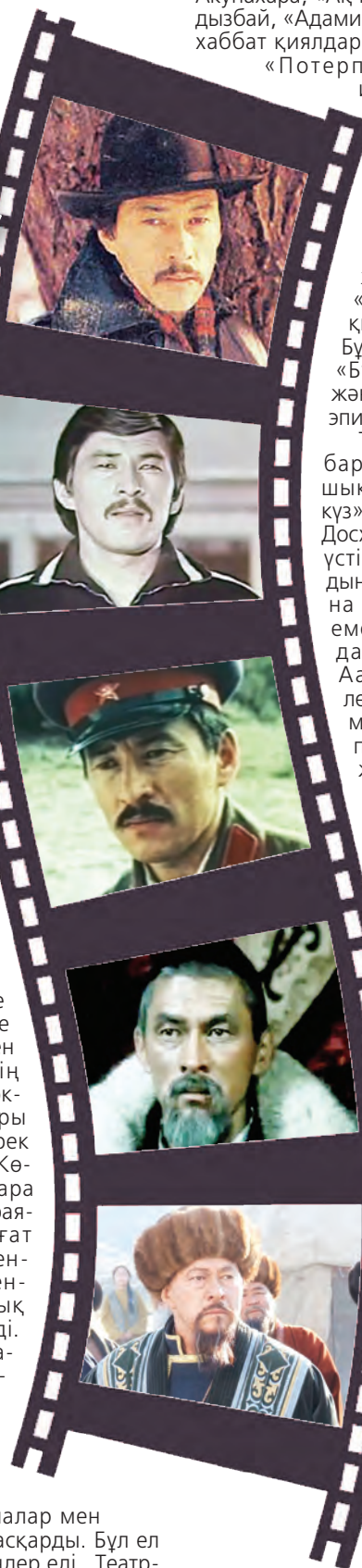
Ал бүгін ше? Бүгін біз Досханның сан түрлі образын көрдік: «Гауһартастағы» Әскербек, «Даладағы қуғын»-дағы Хамит, «Чемпиондағы» Илияс Шәріпұлы, «Көріскенше қош бол, Медеудегі» Кәрім, «Ай астындағы үйдегі» Дәуіт, «Өтелмеген парыздағы» Нұрлан, «Жарқыраған әлемде» Ақунахара, «Ақ ілбістің тұқымында» Мұндызбай, «Адами факторда» Ниязов, «Махаббат қиялдарында» Қожа Зулфиқар, «Потерпевшие претензий не имеют»-те Илияс Садықов, «Про любовь, дружбу и судьбу»-де Керім, «Пегий пес, бегущий краем моря»-да әке, «Омпа»-да Дәуірбек Ақанов, «Көшпенділердегі» Галда Цэрэн, «Біржан сал» мен «Құнанбай», «Қазақ хандығы. Алмас қылыштағы» Шайбан шах. Бұдан басқа, «Арман асуы», «Бұлақ», «Шешуші айқас» және «Алтын күздегі» алтын эпизодтар...

Тағы қаншама кейіпкер бар... Бірақ менің есімнен шықпай тұрғаны – «Алтын күз». Сондағы тележурналист Досхан. Басында үлкен шляпа, үстінде плащ... Камера алдында тұрған жігіт маңайына емес, өткен өмірге де емес, ертеңге көз салғандай... Көп ішінен кешегі Аалы Тоқомбаевты, Төлеміш пен Болатты, Хадиша мен Дон Укты, Тоқпанов пен Шоқыбаевты іздеп жүргендей... Сол кезде Төлеміш Өкеев Досханға сұрақ қоя ма екен: «Алтын күз саған не берді? Алтын күз бізге не берді?».

Өмірдің де өз «Алтын күзі» болады. Табиғаттың толған кезі, тоқшылықтың шағы. Егін жиналған, ақ молайған. Жер-Ана тыныстап, жан-жануар қомданған. Ал ер азаматтың да сондай бір шағы болады... Бүгін – Досханның алтын күзі. Өнердің кемеліне келетін шағы. Баяғы «Алтын күзінде» жас-жас Досхан «Бізге не берді?» деген сұрақтың алдында тұрған болатын. Осы сұрақты бүгін Досханға қойсақ, оған оның сомдаған жүздеген образы, сахнадағы ғұмыры, киносы, әні, шәкірттері, достары, бірге жүрген серіктері жауап береді.

Алтын күз – табиғаттың да, адамның да ең сұлу шағы. Меніңше, Досханның алтын күзі – дәл осындай кезең. Тек Досханның ғана емес, қазақ өнерінің де шуақты шағы. Өйткені, өнер адамының ғұмыры жылдармен емес, халықтың жүрегінде қалған ізбен өлшенеді. Ал Досханның ізі бар. Киносында, театрында, әнінде, достығында, адамдарға жасаған жақсылығында да сол ізі сайрап жатыр. Сондықтан... Досханның алтын күзі – қазақ өнерінің алтын күзі.

Талғат ТЕМЕНОВ,
Қазақстанның Халық әртісі,
кинорежиссер.

МӘСЕЛЕ

КҮЙЗЕЛІС ТЕ КҮЙРЕТЕДІ

Биылғы 9 айда Алматының амбулаториялық-психиатриялық қызметіне 12 756 адам жүгініп, 5355 онлайн-консультация өткізілді. Балалар мен жасөспірімдер психиатриялық қызметінде 403 жеткіншекке алғаш рет диагноз қойылды.

Өңірлік коммуникациялар қызметі алаңында Дүниежүзілік психикалық денсаулық күніне орай өткен брифингте Алматының штаттан тыс бас психиатры, қалалық Психикалық денсаулық орталығы директорының орынбасары Нәби Есімов адамның қажетті көмекті уақытында және барынша үйіне жақын жерден алу мүмкіндігі болуы үшін психиатриялық қызметтің амбулаториялық және қашықтан көмек көрсету түрі дамып келе жатқанын жеткізді.

«Адамға бағдарланған, ДДҰ белгілеген мұндай заманауи тәсіл сауығуға бағытталған психиатриялық көмекті дамытуды көздейді. Бұл ретте пациенттер мен олардың үй-ішінің пікірі маңызды рөл атқарады. Ол кері байланыс көзі ғана емес, қызметті жетілдіретін фактордың бірі. Алматы үшін бұл – көмекті тұрғылықты жері бойынша одан әрі дамыту, бұзылысты ерте анықтау, психологиялық және психиатриялық қолдау көрсету, медициналық оңалту мен пациенттің әлеуметтік бейімделуін қамтамасыз ету деген сөз», – деді Нәби Есімов.

Елдің көбі жолдама алып, психиатрдың алдына барған адамға автоматты түрде ауыр психиатриялық диагноз қойылады, есепке алынып, тіпті ауруханаға жатқызып тастайды деп ойлайды. Алайда, мамандардың айтуынша, психиатрдың кеңесі ең алдымен адамның жағдайын бағалап, оған медициналық көмек қажет пе, жоқ па, соны анықтау үшін қажет.

Адамдар психиатрға әртүрлі жағдаймен жүгінеді. Алаңдататын белгілердің қатарында ұзақ уақыт бойы көңіл күйдің түсуі, бұрын ұнайтын істеріне деген қызығушылықтың жоғалуы, әлеуметтен оқшаулану, қатты ашушаңдық, ұйқы мен тәбеттің бұзылуы, зейіні мен жұмысқа деген ынта-сының төмендеуі бар. Егер осындай эмоциялық жағдай адамның жұмысына, оқуына, жақындарымен қарым-қатынасына немесе әдеттегі белсенділігіне кедергі

келтіре бастаса, кәсіби көмекке жүгінгені дұрыс дейді спикер.

Тағы бір алаңдататын белгі – күйзеліспен эмоциялық қиындықты жеңу тәсілі ретінде алкогольді немесе басқа да психобелсенді заттарды қолдануға бейімделе бастауы. Адамда өлім немесе өзіне қол жұмсау туралы ойдың пайда болуы да – аса маңызды белгі. Мұндай жағдайда, маманның айтуынша, жағдай өздігінен өтіп кетеді деп күтуге болмайды. Мүмкіндігінше тез арада кәсіби көмекке жүгіну қажет.

Спикер деменция туралы да кеңірек қозғады. Адам жасы келген сайын ұмытшақ болып, маңайындағы адамдардың атын, тіпті қолында ұстап жүрген кілтті де қайда қойғанын ұмытып қалып жатады. Бірақ мұндай өзгерістің бәрін аурудың белгісіне жатқызуға болмайды. Алайда, есте сақтаудың табиғи жасқа байланысты өзгерісі мен медициналық көмекті қажет ететін тұсының арасындағы маңызды шекараны білу қажет.

«Алжу – есте сақтау мен басқа да когнитивтік функциялар бұзылып, адамның күнделікті міндетін өз бетінше орындауы қиындайтын синдром. Бұл көбіне біртіндеп үдей беріп, адамның күнделікті жүріс-тұрысына әсер ете бастайды. Ұмытшақтық, яғни деменция кезінде адам затты қайда қойғанын ұмытып қана қоймай, оны қалай пайдаланатынын да түсінбей қалуы мүмкін. Жақында болған оқиға мен әңгіме естен шығып, бір сұрақты бірнеше рет қайталап сұрайды, коммуналдық төлемді төлегенде, дәрі-дәрмек ішкенде, күнделікті

жұмысты жоспарлаған кезде қиындыққа тап болып, қинала бастайды. Тағы бір белгі – сөйлеу қабілетінің өзгеруі. Адам күнделікті қолданатын сөзді таба алмай, әңгімені жалғастыруда немесе әңгімелесушінің сөзін түсінуде қиналады. Бұған дейін ақшасын және тұрмыстық мәселесін сенімді түрде басқарып келген адам кенеттен әдеттен тыс заттарды сатып ала бастаса, төлемді ұмытып кетсе немесе дәрісін дұрыс ішпесе, дәрігерге қаралуды кейінге қалдырмаған жөн», – дейді Нәби Есімов.

Сонымен қатар, дәрігер адамның есте сақтау қабілетінің нашарлауы әрдайым деменциямен байланысты бола бермейтінін де атап өтті. Когнитивтік функцияларға ұйқының бұзылуы, депрессиялық жағдайлар, кейбір аурулар, ішіп жүрген дәрі-дәрмегі мен басқа да факторлар әсер етуі мүмкін. Сондықтан бірнеше белгіге қарап өз бетінше диагноз қоюға болмайды.

«Егер өзгеріс тұрақты сипат алып, біртіндеп күшейсе және адамның бұрынғы күнделікті істерін өз бетінше орындауына кедергі келтіре бастаса, дәрігерге қаралып, тексеруден өту қажет», – деді Нәби Есімов.

Медициналық көмекке ерте жүгіну тек деменция диагнозын растау немесе жоққа шығару үшін ғана керек емес. Кей жағдайда есте сақтау қабілетінің бұзылуы түзетуге болатын себептермен байланысты болуы мүмкін. Сонымен қатар, дер кезінде қойылған диагноз отбасы мүшелеріне болашақта адамға қандай көмек қажет болатынын алдын ала түсінуге септігін тигізеді.

КӘСІБИ ШЕБЕРЛІК

Алматылық дәрігерлер 11 баланың анасы мен оның күні жетпей шала туған қызын ажалдан арашалап қалды.

...Қырық жастағы әйелдің 11-ші перзентін өмірге әкелуіне әлі бір жарым айға жуық уақыт бар еді. Алайда, ол үйінің ауласындағы баспалдақтан абайсызда құлап кетіп, жағдай күрт өзгереді. Дәрігерлер құрсақтағы баланың жолдасының мерзімінен бұрын ажырағанын және геморрагиялық шок болғанын анықтайды. Сондықтан акушер-гинекологтар жүктіліктің 34-аптасында шұғыл кесарь тілігін жасау туралы шешім қабылдайды. Сөйтіп, салмағы 1835 грамм қыз бала дүниеге келді.

«Шала туған нәрестенің жағдайы аса ауыр, жүрек соғысы өте сирек, Апгар шкаласы бойынша 4/5 балл болды. Сәбиге алғашқы реанимациялық көмек көрсетіліп, ол өкпені жасанды желдету аппаратына қосылды», – дейді №4 перзентхана директорының орынбасары Екатерина Самарцева.

Анасының денсаулығы үшін №4 қалалық перзентхананың дәрігерлері, ал шала

туған сәбидің өмірі үшін Балалар шұғыл медициналық көмек көрсету орталығының мамандары күресті. Отадан кейін әйел сегіз күн бойы акушер-гинекологтар мен реаниматологтардың бақылауында болды. Ал жаңа туған нәрестелер патологиясы бөлімшесінің қарқынды терапия

палатасында неонатологтардың қамқорлығында болған қызы өмірінің он бесінші тәулігінде-ақ ет алып, қатарға қосыла бастаған. Бұл – шаңырақтағы он бірінші сәби. Үйдің үлкені – 20 жаста, кішісі – бір жастан енді асқан. Бүгінде ана мен бала отбасында, аман-есен.

МӘМС

Биыл Медициналық сақтандыру қоры Алматы қаласындағы медицина ұйымдарына алматылықтардың алған медициналық көмегі үшін 130,3 млрд. теңге төледі. МӘМС пакетінен алынған қаражат көлеміне нақты тоқталсақ.

Миллиондық оталар – тегін

Шығынның басым бөлігі, яғни 74,2 млрд. теңгесі стационарлық көмекке, шамамен 5,8 млрд. теңгесі күндізгі стационар жұмысына, 22,2 млрд. теңге консультативтік-диагностикалық қызметтерге, ал жоғары технологиялардың көмегімен жасалатын операцияларға 16,8 млрд. теңге, медициналық реабилитацияға 5,1 млрд. теңге жұмсалған.

«Міндетті әлеуметтік медициналық сақтандырудың арқасында азаматтар жыл сайын түрлі хирургиялық оталар жасатуға мүмкіндік алып отыр. Олардың арасында бағасын көпшіліктің қалтасы көтере бермейтін қымбат операциялар да бар. Құны бірнеше миллион тұратын қымбат оталарды сақтандырылған азаматтар төлеген жарнасының мөлшеріне қарамай жасата береді. МӘМС жүйесіндегі ортақ жауапкершіліктің мәні осында», – дейді Әлеуметтік медициналық сақтандыру қорының Алматы қалалық филиалының директоры Ілияс Мұхамеджан.

Мәселен, осы жылы Алматы қаласында жалпы алғанда 19,9 млрд. теңгеге 7367 кардиохирургиялық операция жасалған. Бір отаның құны орта есеппен 3 млн. теңгеге шығады. Сонымен қатар, 3167 нейрохирургиялық операция жасалған. Оған қор 5,6 млрд. теңге төледі.

Тізе және жамбас буындарын алмастыру операцияларына деген сураныс та өте жоғары. Алматыда 3368 буын алмастыру отасы жасалыпты. Олардың жалпы құны 5,3 млрд. теңгеге жетіп жығылады. Ал нейро-қан тамыр және қан-тамыр жүйесіне жасаған 3558 отаға қор 4,6 млрд. теңге төледі. Сонымен қатар, Алматыда жалпы құны 303,5 млн. теңгелік 54 бауыр, бүйрек және жүрек алмастырылды. Мұндай бір отаның құны 10 млн. теңгеге дейін жетіп жығылады және бүгінде бұл шығындар МӘМС қаражаты есебінен өтеліп жатыр.

Осы ретте ең қымбат оталар үштігін айта кетейік. Біріншісі – имплантталатын қосалқы жүрек жүйесі (LVAD). Бұл – жүрекке қанды айдауға көмектесетін механикалық қондырғы. Ол трансплантацияны күтіп жүрген немесе жүрегін алмастыруға болмайтын науқастарға қолданылады. Біреуінің құны – 80,2 млн. теңге. 2025 жылы осындай 1 ота жасалса, биыл 14 ота сәтті жасалған.

Екіншісі – аллогенді гемопоэтикалық дің жасушаларын алмастыру. Құны – 17,5 млн. теңге. Ал үшіншісі – жүректің митралды қақпақшасын алмастыру отасы. Бағасы – 17 млн. теңге. Былтыр осындай 2 операция жасалса, биыл олардың саны 19-ға жетті.

Бетті әзірлеген
Нұржамал ӘЛІШ.

Құндылықты қорғайтын орталық

Алматыда азаматтардың құқығын қорғау, қиын өмірлік жағдайға тап болған әйелдер мен отбасыларды қолдау саласындағы ынтымақтастық туралы Меморандумға қол қойылды.

Осы игі қасиеттерді дәріптеп, көмекке мұқтаж жандарға қолдау көрсетуге бағытталған бастамалардың бірі – «Мейірім мекені» мекемесі. Мұнда басты назар адамға қамқорлық көрсетуге, яғни қиын жағдайға тап болған әйел-аналарға қолдау білдіруге және қоғамда өзара көмек мәдениетін қалыптастыруға бағытталады.

Осы ретте қол қойылған құжат мемлекеттік органдардың, қоғамдық және қайырымдылық ұйымдардың, мәслихат депутаттары және азаматтық қоғам өкілдерінің басын біріктірді. Тараптар құқықтық және психологиялық көмек көрсетуде, халықтың құқықтық сауаттылығын арттыруда және азаматтардың заңды мүдделерін қорғауда өзара іс-қимылды дамытуға келісті.

Қоғамдағы қайырымдылық пен

мейірімділік атаулы адамзаттың асыл құндылықтарының бірі екені даусыз. Сондықтан «Мейірім мекені» атауының өзі кез келген жанның құлағына жағымды естіліп, жылулық пен жанашырлықты білдіреді. Мұнда үнемі ізгі бастамалар аясында әлеуметтік тұрғыдан қолдауды қажет ететін отбасыларға, балаларға, жалпы көмекке мұқтаж жандарға қолдау көрсету жұмыстары ұйымдастырылады.

Басқосуда Алматы қалалық адвокаттар алқасының адвокаты Райхан Елдесбаева, заңгер, «Мейірім мекені» қамқоршылар кеңесінің мүшесі Зина Аңламасова, «Отбасын қолдау орталығының» директоры Елена Константинова сөз алып, мұндай іс-шаралардың материалдық көмекпен ғана шектелмей, адамдарға рухани демеу беріп, олардың қоғамнан тыс қалмауына ықпал ететінін атап өтті.

Мейірім атаулы үлкен істен емес, кішкентай қамқорлықтан басталады. Біреуге жылы сөз айту, қиын сәтте қолұшын созу, мұқтаж жанның жағдайына бейжай қарамау деген қасиет адамдықтың айқын көрінісі. Басқосуда қатысушыларға азаматтардың жиі қойылатын сұрақтарына

жауаптар берілген ақпараттық құқықтық модуль таныстырылды. Оның мақсаты – заңгерлік ақпаратты қолжетімді ету және адамдарға өз құқығын жақсы бағдарлауға көмектесу.

Қоғамда «Мейірім мекені» секілді ізгілікке үндейтін бастамалардың маңызы зор. Өйткені, қайырымдылық пен жана-

шырлық көбейген сайын қоғамдағы өзара түсіністік пен бірлік те нығая түседі. Жақсылық жасау кез келген адамның қолынан келеді. Ал мейірім мен қамқорлықты өмір салтына айналдыру баршамызға ортақ адамгершілік міндет болса керек.

Сурет: Самат ҚҰСАЙЫНОВ.

Алимент әке болмайды

Жақында бұрынғы күйеуінен баласына тиесілі ақшаны ала алмай жүрген жалғызбасты әйелдің жанайқайы тағы да жұртты қамықтырды. Алимент мәселесі туралы сөз еткенде ең алдымен ата-аналардың арасындағы дау еске түседі. Бірі төлемейді, екіншісі сотқа жүгінеді, кейін дауға сот орындаушысы араласады. Алайда, осы даулы мәселенің дәл ортасында заң тұрғысынан бұрынғы ерлі-зайыптылар емес, кінәсіз бала тұрады.

Егер заңға сүйенсек, әкесі мен анасы бірге тұрмаса да баланы асырау міндетінің сақталатынын ешкім ескере бермейді. Заң бойынша ата-аналардың некеде болуы немесе ажырасуы бұл міндетке әсер етпеу керек. Өйткені, алимент – бұрынғы жұбайына емес, баланың тамағына, киіміне, оқуына, медициналық шығынына және күнделікті қажеттілігіне арналған қаражат. Дегенмен, елімізде өз қағынан жерініп, қаражат төлеуден қашқалақтап жүрген қаншама әкелер бар.

Дегенмен, осы арада мәселенің екінші жасырын қырын айтпай кетуге болмас. Айталық, алимент төлеуге де жағдайы бар ер-азаматтардың одан мақсатты түрде бас тартуына итермелейтін де жағдайлар кездеседі. Бұрынғы күйеуіне деген жеке араздығына баланы араластыратын немесе баланы пай-

даланып бопсалауға тырысатын аналар да бар. Көбінше әкелердің балаларын көріп тұруға берілген құқықтары бұзылады. Я болмаса балаларын әкемен араздастыруға итермелейді. Бұл соңында тараптардың қарым-қатынасын барынша нашарлатып, алимент төлеуден бас тартуға дейін апарып жатады. Ал кей әкелер өзі төлеген алимент қаражаты балаға берілмей қалатын жағдайларына шағынады.

Енді міне, қос тарапқа да мұндай келеңсіздікке жол бермеуге бағытталған жаңа ереже іске қосылды. Өзінің борышын, тіпті заң жүктеген міндетін орындамай жүрген борышкер әкелер жаңа заңға бағынуына тура келеді. Енді атқарушылық іс жүргізу шеңберінде өндірілген алимент арнайы банктік шотқа аударылатын болады. Осы қаражаттың сақталуын күшейту мақсатында

енгізілген жаңа заңға сәйкес, алимент өндіріп алу туралы атқарушылық құжаттарды орындау кезінде өндірілген алимент сомалары енді алименттерді есепке алуға арналған арнайы банктік шотқа ғана аударылады. Бұл өзгеріс 2026 жылғы 24 маусымдағы №325-VIII заңмен бекітілді. Жаңа тәртіптің басты мақсаты – өндірілген алименттің басқа міндеттемелерге жұмсалып кетуіне жол бермеу.

Мәселен, Алматы қаласы Прокуратурасының мәліметіне сәйкес, осы жылдың басынан бері алимент төлеуден жалтарған 17 борышкерге қатысты қылмыстық істер тіркеліп, сот актілерін орындамағаны үшін 95 борышкер әкімшілік жауапкершілікке тартылған. Нәтижесінде жылдың басынан бері 350 баланың пайдасына 400 млн. теңгеден астам алимент берешегі өтеліпті.

Дегенмен, жаңа шот алимент төлемейтін ата-аналардың мәселесін шеше ме деген сауал туындайды. Қолданыстағы талап бойынша арнайы алименттік шоттағы ақшаға өндіріп алушының басқа қарыздары бойынша тыйым салуға болмайды. Яғни алимент алушының өзге де берешегі болған жағдайда, баланы асырауға арналған қаражат сол міндеттемелерді өтеуге бағытталмайды.

Мәселен, алимент төлейтін азаматтың банкте басқа да қарызы бар делік. Оның шотына әртүрлі төлемдер түсетіндіктен алиментке арналған қаражаттың құқықтық мәртебесі бөлек болуы керек. Себебі, бұл ақша алушының еркін жұмсайтын қаражаты ретінде емес, баланың қажеттілігіне арналған төлем ретінде қарастырылады.

Алимент бойынша болатын даудың басы – борышкердің ресми жұмыс істемеуі. «Жұмыссызбын» деген сөз алимент қарызын тоқтатпайды. Кейбір ата-аналар мұндай жағдайда алимент төлеу міндеті де тоқтайды деп ойлайды, ал заң бойынша олай емес. Егер борышкер берешек есептелетін кезеңде жұмыс істемесе немесе өзінің жалақысы мен басқа да кірістерін растайтын құжаттарды ұсынбаса, оны өндіріп алу кезінде орташа айлық жалақы мөлшеріне сүйене отырып есептеледі. Берешекті сот орындаушысы анықтайды. Бұл норма борышкердің әдейі ресми жұмысқа орналаспау арқылы алимент міндетінен жалтаруына жол бермеуге бағытталған.

Егер ата-аналар арасында алимент төлеу туралы келісім болмаса, жалпы тәртіп бойынша сот көмекке толмаған балаларды асырауға алиментті ай сайын: бір балаға – ата-ананың жалақысы және өзге де табысының төрттен бір бөлігі, екі балаға – үштен бір бөлігі, үш және одан да көп балаға жартысы мөлшерінде өндіріп алады.

Алимент туралы заң-ережелердің кемелдене түсуі отбасын құндылығын қорғауға жұмыс істемейтіні қынжылтады. Себебі, бұл бүлінген отбасылар арасындағы мәселеге бағытталып отыр ғой. Сондықтан да мәселені осы деңгейге жеткізбейтін, отбасы құндылығын оны бүлінуден бұрын қорғайтын заң жобаларымыздың кемелденуі керек деп санаймыз.

«Жақсылық жасаудан жалықпайық!»

Елімізде дәстүрлі «Мектепке жол» республикалық қайырымдылық акциясы аяқталды. Осынау іс-шараның көпбалалы отбасылардан шыққан балаларға, ата-анасының қамқорлығынсыз қалған оқушылар мен олардың отбасыларына кәдімгідей көмек болғаны жасырын емес. Әрине, әр отбасындағы жағдай әртүрлі. Сондықтан кейде ата-аналарға да оңайға түспей жатады.

Қаламыздағы №141 жалпы білім беретін мектептің әкімшілігі, педагогтер мен жауапты мамандар әлеуметтік қолдауды қажет ететін оқушыларды қажетті оқу құралдарымен, мектеп формасымен және басқа да қажетті заттармен қамтамасыз ету үшін жағдай жасады.

Акция барысында мектеп ұжымы ата-аналармен, қамқоршылық ұйымдармен, кәсіпкерлермен және демеушілермен бірлесіп жұмыс жүргізіп, қайырымдылыққа бейжай қарамайтын азаматтарды игі іске атсалысуға шақырды.

Атап айтқанда, мемлекет тарапынан мектептің 72 оқушысына қаржылай әлеуметтік көмек ұйымдастырылып, «Халық Банкі» оқу құралдары толы сөмкелер табыстады. Алматы қаласы Әуезов ауданының әкімдігі тарапынан оқу құрал-жабдықтары мен сөмкелер берілді. Әсіресе, 8 «а» сыныбының ата-аналары қайырымдылық пен жанашырлықтың жарқын үлгісін көрсетті. Олар оқушыларға ақшалай көмек ұйымдастырды.

Қазақ халқында «Жақсылық жасаудан жалықпа» деген тағылымы мол сөз бар. Шын мәнінде, бір балаға берілген мектеп сөмкесі, оқу құралдары немесе мектеп формасы үлкен қуаныш сыйлайды. Аз ғана дүние болып көрінгенімен, бұл – адамгершілік пен азаматтық жауапкершіліктің көрінісі.

Бетті әзірлеген
Рая ЕСКЕНДІР

Осыдан бір ай бұрын белгілі режиссер, Алматы қаласы мәслихатының депутаты Еркін Рақышев футбол туралы жаңа «РАКШЕР» атты кітабын таныстырып, тұсаукесерін өткізген болатын. Ел футболына жаңа дайындық жүйесін ұсынған кітаптың сырын көпшілікке кеңінен тарқату үшін автормен жеке тілдестік.

Еркін РАҚЫШЕВ:

ҚАЗАҚ ФУТБОЛЫНА ЖҮЙЕЛІ ДАЙЫНДЫҚ ҚАЖЕТ

– Еркін аға, «РАКШЕР» кітабыңыз бен алғаш болып танысқандардың бірі болдық. Дегенмен, еңбек авторы ретінде сіздің жеке пікіріңізді білгіміз келеді. «РАКШЕР» кімге арналған?

– Бұл – қазақ футболын дамыту жолдары туралы кітап. Ең алдымен, футболшы болуды армандайтын, бірақ неден бастарын, қалай дұрыс жаттығарын білмейтін балаларға арналған. Бізде ауылда да, аулада да доп теуіп жүрген бала көп. Олардың арасында қабілеттілері де бар. Бірақ жәй ғана футбол ойнай беру аз. Егер бала жүйелі түрде жаттықпаса, өзімен жеке жұмыс істемесе, оның кәсіби футболшы болып шығуы қиын. Сондықтан кітапта «бала өздігінен қалай жаттығуы керек?», «неден бастауы керек?», «өз деңгейін біртіндеп қалай көтеруге болады?» деген сұрақтарға жауап беруге тырыстым. Бір нәрсені нақты айтайын: бұл кітап футболды жәй ғана жақсы көретін балаларға емес, футболшы болуды мақсат еткен балаларға арналған. Сонымен бірге, кәсіби футболда жүрген, бірақ өзінің әлсіз тұстарын жетілдіргісі келетін ойыншыларға да пайдалы болады деп ойлаймын.

– «Дұрыс бағыт керек» деп айтып отырсыз. Сонда қазіргі қазақ футболының бағыты турал ойыңыз қандай?

– Егер бәрі дұрыс болып жатса, Қазақстан бүгін ФИФА рейтингінде 116-орында жүрмес еді деп ойлаймын. Әрине, Қазақстан футбол федерациясы жұмыс істеп жатыр. Жаңа жобалар бар, өзгерістер бар. Оны жоққа шығаруға болмайды. Бірақ футболдағы негізгі өлшемдердің бірі – нәтиже. Ал бүгінгі нәтиже халықты қанағаттандырып отырған жоқ. Демек, бір нәрсені өзгерту керек. Мен «бәрін бұзып, қайта бастайық» деп отырған жоқпын. Керісінше, қай жерде әлсізбіз, қай жерде қателесіп жатырмыз – соны анықтап, түзету керек.

– Жалпы «РАКШЕР» идеясы қайдан пайда болды? Қолыңызға қалам алуға не түрткі болды?

– Бәрі былтыр 30 қыркүйекте «Қайрат» пен «Реал Мадрид» ойынынан кейін басталды. «Қайрат» 0:5 есебімен жеңілді. Ойыннан кейін әлеуметтік желілердегі пікірлерді оқыдым. Көбі «Қайрат жаман ойнаған жоқ», «Реалмен ойнағанның өзі жетістік» деп жазып жатты. Әрине, «Реал Мадридпен» ойнаудың өзі – үлкен тәжірибе. Бірақ мені басқа нәрсе ойландырды. Егер біз жеңілістен үнемі жұбаныш іздеп, оны қалыпты нәрсе ретінде қабылдай берсек, бұл екі рет жеңілгенмен тең емес пе? Бірінші жеңіліс – алаңда. Екінші жеңіліс – санада. Содан осы сұрақтардың жауабын іздеп, қазақ футболын дамыту жолдарын зерттей бастадым. Балалар футболын, мектептер мен академиялардағы дайындықты қарастырдым, шетелдік академиялармен салыстырдым. Кәсіби футболшыларымыздың дайынды-

ғына да қарадым. Біреу бапкерді кінәлайды, біреу федерацияны, біреу қаржыны айтады. Әрқайсысының сөзінде шындық болуы мүмкін. Бірақ мен үшін басты сұрақ: «Кім кінәлі?» емес, «Қалай шешеміз?» болды.

– Елімізде футбол дамымай жатыр деуге келмес. Қаладан ауылдарға дейін алаңдар салынып, футбол клубтары жекешелендіріле бастады. Бұл туралы не ойлайсыз?

– Әрине, даму бар. Клубтардың жекешелендірілуі де, стадиондар мен алаңдардың салынуы да керек. Бірақ алаң салып беру – мәселенің жартысы ғана. Мысалы, ауылға керемет футбол алаңын салып бердік делік. Ол жерде қабілетті балалар да бар. Мәселе сол қабілетті дамытатын жүйенің жоқтығында. Оларды жаттықтыратын бапкер, дұрыс әдістеме, жүйе болмаса, балалар жәй ғана футбол ойнайды. Ал біздің мақсатымыз – футбол ойнайтын баланы футболшыға айналдыру. Алаң балаға футбол ойнауға мүмкіндік береді. Ал дұрыс жүйе сол алаңнан футболшы шығаруы керек.

– Ұлттық құраманың бас бапкерін ауыстыру футболдың дамуына каншалықты әсер етеді деп ойлайсыз?

– Бір бапкерді ауыстыру арқылы бүкіл қазақ футболын дамыту мүмкін емес. Өйткені, ұлттық құраманың бас бапкері негізгі командарының ойынына жауап береді. Ал Қазақстан футболының жалпы дамуы тұтас жүйеге байланысты. Қарапайым мысал айтайын. Қазақстан футболын 90-жылдардан бері ФИФА рейтингінің екінші жүздігінде келе жатқан ескі «Москвич» деп елестетейік. Сол «Москвичке» ең мықты «Мерседестің» моторын салып қойдық делік. Бірақ басқа бөлшектері ескі болса, машина бәрібір жақсы жүрмейді. Футбол да сол сияқты. Бір бөлшекті ауыстыру аз. Барлық буын дұрыс жұмыс істеуі керек.

– Сонда «РАКШЕР» әдістемесі дегеніміз нақты не?

– «РАКШЕР» – футболшыны жеке дайындауға бағытталған әдістеме. Оны әзірлеу кезінде футболшының шеберлігіне әсер ететін 10 шақты негізгі мәселені қарастырдық. Мысалы, ауыл балаларының жүйелі дайындала алмауы. Жеке жаттығудың аздығы. Футболшының доппен жеткілікті жұмыс істемей. Талантты ойыншылардың аздығы. Одан бөлек, футболшы финтті біледі, бірақ матч кезінде

қолдана алмайды. Екі аяқпен бірдей ойнай алмайды. Жылдам пас алмасу, шешім қабылдау, соққы күші, жылдамдық, ішкі мотивация сияқты мәселелер бар. Біздің әдістемеді бірінші жылы 2-3 финтті үйретуге басымдық береміз. Бір қимылды мың рет қайталап, ойланбай орындайтын деңгейге жеткізу керек. Бұл қағида Брюс Лидің мына сөзімен жақсы түсіндіріледі: «Мен мың түрлі әдіс білетін адамнан емес, бір әдісті он мың рет қайталаған адамнан қорқамын». Сондықтан таңғы асқа дейінгі таңғы жеңіл жаттығуға ерекше мән береміз. Оны футболдық гимнастика ретінде қарастыруға болады. Бұл ауыр жаттығу емес және футболшыны шаршатпауы керек. Жасына қарай оның ұзақтығы 15–30 минут болуы мүмкін.

– Кітапта ұсынылған әдістемеді футболшылардың доппен жиі жұмыс істеуі туралы жазылған. Осы тұсын тарқатып өтсеңіз.

– Осы мәселені зерттеп жүргенде бір

болғандықтан, доп әр жолы басқа бағытта қайтады. Ойыншы доптың қозғалысына тез бейімделуге мәжбүр болады. Бұл реакцияны, допты сезінуді дамытуға мүмкіндік береді. Келесі деңгейдегі қабырғалардың бұрыштары күрделенген сайын, доптың қайту бағытын алдын ала болжау қиындай түседі. Мұнда ойлау жылдамдығы, интуиция және күтпеген жағдайға бейімделу қабілеті қалыптаса бастайды. Біз әлемнің көптеген футбол академияларының тәжірибесін зерделедік. Бірақ футболшының деңгейіне қарай қабырғаның күрделілігін біртіндеп өзгертіп, талантты ойыншының қалыптасуына жағдай жасайтын дәл осындай жүйені кездестірмедік. Осы жаңалығымыз бойынша патент беру жайлы шешім қабылданды. Бұл біз үшін маңызды жаңалық болды. Жалпы талант іздеуді мақсат етпейміз. Талантты ойыншының бойындағы қасиеттерді жаттығу арқылы қалыптастыратын орта құрғымыз келеді.

– Академия ашып, кітапта ұсынылған әдістемені жүзеге асыру ойыңызда бар ма?

– Жоқ, бірден академия ашамын деген ойым жоқ. Алдымен жеке дайындық арқылы футболшыларды жүйелі түрде дамытқым келеді. Ол үшін біз төрт негізгі бағытты қарастырдық. Біріншісі – футболшыларға, ата-аналарға және бапкерлерге бағыт-бағдар беретін арнайы кітап шығардық. Екіншісі – жүздеген әдістен тұратын бапкерлерге арналған жаттығу әдістемесін әзірледік. Үшіншісі – фильм түсіру. Фильм арқылы үлкен футболға апаратын жол үлкен қаладан емес, өз аулаңнан басталуы мүмкін. Қазір фильмнің сценарийі жазылып жатыр. Төртіншісі – академия. Академияны шамамен бір жарым-екі жылдан кейін ашуды көздеп отырмыз. Өйткені, кітап жолды көрсетеді, әдістеме сол жолмен жүруді үйретеді, фильм сол жолды миллиондаған адамға жеткізеді, ал академия сол жолдың келесі сатысына айналады. Сондықтан бұл төрт бөлек жоба емес. Бұл – бір жолдың төрт кезеңі.

– Қазақстанның 2030 жылғы әлем чемпионатына қатысу мүмкіндігі бар ма?

– Иә, мүмкіндігі бар. Бірақ қазіргі дайындық жүйесін өзгертпей, бұл мақсатқа жету қиын. Біз сәтті жеребеге немесе қарсыластардың сәтсіз ойынына үміт артып, кездейсоқ жолдама алуды емес, әлем чемпионатына тұрақты қатысатын елге айналуы мақсат етуіміз керек. Ол үшін дайындықты бүгіннен бастау қажет. 2030 жылғы әлем чемпионатының іріктеу ойындарына дейін шамамен бір жылдай уақыт қалды. Бұл уақытты бос жіберуге болмайды. Бұрынғы жүйемен дайындалсақ, нәтиже де бұрынғыдай болады. Сондықтан өзгеріс керек.

– Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев әрбір кент пен ауылға дейін балаларға арналған футбол алаңы болуы тиіс екенін айтты. Бұл бастама іске асса, Қазақстан футболының дамуына қалай әсер етеді?

– Бұл – өте дұрыс бастама. Қазір көптеген ауылдарда балаларға арналған футбол алаңдары салынып жатыр. Бірақ бір футбол алаңының өзі баланы футболшы етпейді. Алаң балаға футболмен айналысуға мүмкіндік береді, ал футболшыны қалыптастыру үшін жүйелі жаттығу, дұрыс әдістеме және білікті жаттықтырушы қажет. Сондықтан қазіргі маңызды міндеттердің бірі – Қазақстан футбол федерациясы тиімді әдістемелерді анықтап, оларды облыс және аудан әкімдіктері арқылы әр ауылға жеткізудің нақты жүйесін қалыптастыру деп ойлаймын.

Менің мақсатым – ауылдағы футболшы болғысы келетін балаға мүмкіндік тек футбол алаңы түрінде емес, нақты дайындық жүйесі түрінде де берілуі керек деген ұсыныс айту. Бұл жұмыс барлық деңгейді қамтуы қажет: қазіргі кәсіби футболшыны да, ұлттық құраманың резервін де, футболшы болуды армандаған ауыл баласын да. Сонда 2030 жылғы әлем чемпионатына қатысу мақсатын біз тек бір турнирге жолдама алу ретінде емес, Қазақстан футболын жүйелі түрде өзгертудің маңызды кезеңі ретінде қарастыра аламыз.

– Әңгімеңізге рахмет!

Сұхбаттасқан

Досбол АТАЖАН.

Сурет: Самат ҚҰСАЙЫНОВ.

ТҰСАУКЕСЕР

Алматыдағы Ұлттық кітапханада «Нар жолы» атты Ғұмырбаяндық эссе оқырман қауымға таныстырылды. Аталған еңбек белгілі кәсіпкер, ауыл шаруашылығы ғылымдарының кандидаты, Қазақ ұлттық аграрлық университетінің құрметті профессоры Сыдық Дәулетовтің өмірін өрнектеген. Мәдени басқосуға ақын-жазушылар, қоғам қайраткерлері, автордың туған-туыстары, кітапханашылар мен студенттер қатысты.

ХАТҚА ТҮСКЕН ЕРЕН ЕҢБЕК

«Нар жолы» – автордың өмір белестерін тізбектеп баяндаумен шектелмейтін, еңбек, кәсіп, жауапкершілік пен елге қызмет ету ұғымдарын алға шығаратын ғұмырбаяндық еңбек. Кітаптың өзегінде жеке адамның тағдыры арқылы еңбек пен күрестің мәнін көрсету идеясы жатыр. Автордың қалыптасу жолы, кәсіпке келуі, ауыл шаруашылығындағы тәжірибесі мен түрлі кезеңдердегі сынақтарды еңсеруі бір арнаға тоғысады.

Ақын Қасымхан Бегманов та кітаптың осы қырына назар аударған:

«Бәрекелді, өнегелі кітап екен. Күрес. Аяқтан тұру жолындағы күрес жайлы сүбелі еңбек. Халық бұл кітапты жаппай оқу керек», – деп жазды Қасымхан Бегманов.

Сыдық Дәулетов Қазақстанда түйе шаруашылығын дамытуға және ұлттық өнім өндірісін өркендетуге үлес қосқан кәсіпкерлердің бірі. Ол 2001 жылы түйе өсіру ісін бастап, Алматы облысы Іле ауданының Ақши ауылында «Дәулет-Бекет» шаруашылығын қалыптастырды. Шаруашылықта түйе сүтін өңдеу жолға қойылып, шұбат пен құрғақ түйе сүтін өнді-

руге заманауи технологиялар енгізілді. Осылайша дәстүрлі мал шаруашылығын заманауи өндіріс талаптарымен ұштастыруға басымдық берілді.

Кітаптың тағы бір маңызды қыры – кәсіпкерлікті тек табыс көзі ретінде емес, қоғам алдындағы жауапкершілікпен сабақтастыра көрсетуі. Автордың ауылды дамыту, жаңа жұмыс орындарын ашу, ұлттық өнім өндірісін жолға қою және әлеуметтік қолдау көрсету бағытындағы тәжірибесі осы ойды айқындай түседі.

Сыдық Дәулетов – «Құрмет», «Парасат» ордендерінің иегері, Алматы облысының Құрметті азаматы. «Нар жолы» кітабы оқырманға жетістікке апаратын жолдың артында табандылық, төзім, тәуекел мен қайта аяқтан тұра білу қасиеті жататынын көрсетеді.

Таныстырылымның мақсаты – жаңа еңбекті оқырман қауымға таныстыру, адал еңбек пен кәсіпкерліктің маңызын дәріптеу және аға буынның өмірлік тәжірибесін жастарға жеткізу.

Дастан ҚАСТАЙ.

Сурет: Қайрат ҚОНЫСБАЕВ.

«КІТАП ОҚИТЫН ҰЛТ»

«ҚҰЛАГЕРДЕГІ» ҚҰТТЫ ОРДА

Алматы қаласының Жетісу ауданында Орталықтандырылған кітапхана жүйесіне қарасты тағы бір заманауи кітапхана өз жұмысын бастады. Жаңа кітапхана Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың кітап оқу мәдениетін дамытуға және қоғамның зияткерлік әлеуетін арттыруға бағытталған «Кітап оқитын ұлт» бастамасы аясында, Алматы қаласы әкімдігінің қолдауымен ашылып отыр.

Кітапхананың ашылу салтанатына Жетісу ауданы әкімінің орынбасары Жанасыл Сабырұлы, белгілі жазушы Думан Рамазан және әр сала өкілдері қатысты.

Заманауи талаптарға сай жабдықталған жаңа кітапхана 14 мыңнан астам кітап қорына ие. Жалпы аумағы 551 шаршы метрді құрайтын орталықта бір мезетте 100 адамды қабылдауға мүмкіндік бар. Оқырмандардың жайлы жұмыс істеуі үшін компьютерлік зал, ыңғайлы оқу аймақтары, балаларға арналған кеңістік, коворкинг, сондай-ақ кездесу, пікірталас, шығармашылық іс-шаралар өткізуге арналған әртүрлі кеңістіктер қарастырылған.

Жаңа кітап ордасы ерекше қажеттілігі бар азаматтардың сұранысын қанағаттандыруды да ескере отырып жасалған. Яғни арнайы бейімделген жұмыс үстелдері де қойылған. Көру қабілеті нашар және зағип оқырмандарға Брайль қарпімен жұмыс істеу үшін құралдар, экрандағы ақпаратты дыбыстайтын бағдарламалар және қолжетімді интерфейстер ұсынылады. Бұл кітапхана қызметтерін тұрғындардың әртүрлі санаты үшін қолжетімді етуге мүмкіндік береді.

Кітапханада балаларға арналған интерактивті оқу кешені қарастырылған. Сонымен қатар, аталмыш кешенде электрондық оқулықтарға, білім беру базаларына, интерактивті ойындарға және мемлекеттік білім беру ресурстарына жылдам қол жеткізуге мүмкіндік мол.

Бүгінде қала кітапханалары кітап қоры сақталатын дәстүрлі орын ғана емес, тұрғындардың білім алуына, шығармашылықпен айналысуына, пікір алмасуына және қоғамдық өмірге белсенді араласуына мүмкіндік беретін көпфункционалды қоғамдық кеңістіктерге айналып келеді.

Айта кетейік, аталмыш кітапхана «Құлагер» шағынауданы, Омаров көшесі, 75 А мекенжайда орналасқан. Кітапхана күн сайын сағат 09.00-ден 20.00-ге дейін өз оқырманын күтеді.

Рая ЕСКЕНДІР.

БІЗДІҢ СЕРІКТЕС

ЖАС ТАЛАНТТАРҒА ЖОЛ АШТЫ

Алматыда Air Astana компаниясы «Жас Қыран» жол гранттары бағдарламасының үш жылдығын атап өтті.

Әуе компаниясы талантты жастарға арналған «Жас Қыран» бағдарламасының үш жылдық қорытындысын шығарды. 2023 жылдан бастап 364 өтінім түсіп, жол гранттарын 124 қазақстандық пайдаланған. Бағдарлама 7–18 жас аралығындағы жастарға халықаралық конкурстарға, жарыстарға, олимпиадаларға қатысу үшін авиабилеттер ұсынады. Келесі жылдан бастап бұл бастамаға FlyArystan қосылғалы тұр.

– Елдің табысты болуы үшін Қазақстанды жаһандық деңгейде жоғары сатыға көтеруге ұмтылатын жас, дарынды, еңбекқор азаматтардың болуы өте маңызды. «Жас Қыран» бағдарламасы 2023 жылы басталған болатын. Осы уақыт ішінде оған қызығушылық арта түсті. Елдің жас дарындарына кішігірім болса да қолдау көрсетіп, Қазақстан ішінде және одан тыс жерлерде өткен жарыстар мен іс-шараларға сапарларыңызды ұйымдастыруға

көмектесе алғанымызға өте қуаныштымыз. FlyArystan тек ішкі нарықта ғана емес, сонымен бірге халықаралық жаңа бағыттарды да ашып, өте жылдам дамып келеді. Осы мүмкіндікті жас дарындарды қолдауға бағыттап отырып, біз «Жас Қыран» бағдарламасына одан да зор серпін береміз, – деді Air Astana компаниялар

тобының бас атқарушы директоры Ибрахим Жанлыыл.

Айта кеткен жөн, «Жас Қыран» ережесі бойынша бағдарлама жеңімпазының өзі ғана емес, оны алып жүретін ересек адамға да екі бағытта тегін билет беріледі. Өтінімдерді іріктеу берілген құжаттар негізінде жүргізіледі, бірақ қазылар алқасы үшін

шешім қабылдауда ең маңыздысы – үміткердің «Неліктен мен грант ала аламын» тақырыбына түсірілген бейнеролигі. Құрамында белгілі педагогтер, журналистер, қайырымдылық қорларының өкілдері бар тәуелсіз қазылар алқасы өтінімдерді қарайды.

Досбол АТАЖАН.